

स्थानीय राजपत्र
पञ्चेश्वर गाउँपालिका द्वारा प्रकाशित

सुदूर पश्चिम प्रदेश, आम्चौरा जेष्ठ २५ गते शनिबार २०७६ साल खण्ड १ संख्या ११

पञ्चेश्वर गाउँपालिकाको सहकारी ऐन २०७६

(२०७६/०२/२५ को गाउँ सभा बाट अनुमोदन)

पञ्चेश्वर गाउँकार्यपालिकाबाट श्वीकृत मिति २०७६/०२/२५

पञ्चेश्वर गाउँपालिकाको सहकारी ऐन २०७६

परिच्छेद -१

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ : (१) यस ऐन नाम “पञ्चेश्वर गाउँपालिकाको सहकारी ऐन २०७५” रहेको छ ।
(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुने छ ।
२. परिभाषा : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा:-
(क) “आन्तरिक कार्यविधि” भन्नाले दफा १८ बमोजिम बनाएको आन्तरिक कार्यविधि सम्झनु पर्छ ।
(ख) “कसूर” भन्नाले दफा ७९ बमोजिम को कसूर सम्झनु पर्छ ।
(ग) “तोकिएको” वा “तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ ।
(घ) “परिवार” भन्नाले सदस्यको पति वा पत्नी, छोरी, बुहारी, धर्मपुत्री, बुबा, आमा, सौतनीआमा र आफुले पालन पोषण गर्नु पर्ने दाजु,भाइ, बुहारी, र दिदी, बहिनी सम्झनु पर्छ ।
तर यो शब्दले अंशबण्डा गरिब मानो छुट्टिई आ-आफ्नो पेशा ब्यावसाय गरी बसेको परिवारको सदस्यलाई जनाउने छैन ।
(ङ) “बचत” भन्नाले सदस्यले सहकारी संस्थामा जम्मा गरेको रकम सम्झनु पर्छ ।
(च) “मन्त्रालय” भन्नाले सहकारी सम्बन्धि विषय हेर्ने संघीय मन्त्रालय सम्झनु पर्छ ।
(छ) “मुख्य कारोबार” भन्नाले संस्थाले संचालन गरेको व्यावसायीक क्रियकलापहरुमा पछिल्लो आर्थिक वर्षसम्ममा परिचालित बचतको दायित्व र पछिल्लो आर्थिक वर्षको सदस्यतर्फको खरिद वा बिक्री कारोबारमा कम्तीमा तीस प्रतिशतभन्दा बढि हिस्सा भएको कारोबार सम्झनु पर्छ ।
(ज) “रजिष्ट्रार” भन्नाले संघको रजिष्ट्रार सम्झनु पर्छ ।
(झ) “लेखा सुपरिवेक्षण समिति” भन्नाले दफा ३७ बमोजिमको लेखा सुपरिवेक्षण समिति सम्झनु पर्छ ।
(ञ) “विनियम” भन्नाले सम्बन्धीत सहकारी संस्थाको दफा १७ बमोजिमा बनाएको विनियम सम्झनु पर्छ ।
(ट) “विभाग” भन्नाले संघको सहकारी विभाग सम्झनु पर्छ र सो शब्दले मन्त्रालयले सहकारी नियम गर्न तोकेको माहाशाखा समेतलाई जनाउँछ ।
(ठ) “शेयर” भन्नाले सहकारी संस्थाको शेयर पूजिको अंश सम्झनु पर्छ ।
(ड) “सञ्चालक” भन्नाले समितिको सदस्य सम्झनु पर्छ र सो शब्दले समितिको अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, सचिव, र कोषध्यक्ष समेतलाई जनाउँछ ।
(ढ) “सदस्य” भन्नाले सहकारी संस्थाको सदस्यता प्राप्त गरेका व्यक्ति सम्झनु पर्छ ।
(ण) “समिति” भन्नाले दफा ३० को उप दफा (१) बमोजिमको सञ्चालक समिति सम्झनु पर्छ ।
(त) “सहकारी मूल्य” भन्नाले स्ववलम्बन, स्व-उत्तरदायित्व, लोकतन्त्र, समानता, समता, ऐक्याबद्धता, इमानदारी, खुलापन, सामाजिक उत्तरदायित्व तथा अरुको हेरचाहा लगायत अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त सहकारी सम्बन्धी मूल्य सम्झनु पर्छ ।
(थ) “संस्थाको व्यवसाय” भन्नाले विनियममा व्यवस्था भए बमोजिम संचालित व्यावसाय क्रियाकलाप सम्झनु पर्छ ।

- (द) “सहकारी सिद्धान्त” भन्नाले स्वैच्छिक तथा खुला सदस्यता, सदस्यवारा लोकतान्त्रीक नियन्त्रण, सदस्यको आर्थिक सहभागिता, स्ववायत्तता र स्वतन्त्रता, शिक्षा, तालिम, र सूचना, सहकारी बीच पारस्परिक सहयोग र समुदायप्रतिको चासो लगायत अन्तराष्ट्रिय मान्यता प्राप्त सहकारी सम्बन्धी सिद्धान्त सम्झनु पर्छ ।
- (घ) “संस्था” भन्नाले दफा ३ बमोजिम गठन भई दफा ६ बमोजिम दर्ता भएको विषयगत वा बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था सम्झनु पर्छ ।
- (न) “साधारण सभा”भन्नाले सहकारी संस्थाको साधारण सभा सम्झनु पर्छ ।
- (प) “प्रार्थमिक पूर्जि कोष” भन्नाले शेयर पुँजि र जगेडा कोष सम्झनु पर्छ ।
- (फ) “दर्ता गर्ने अधिकारी” भन्नाले दफा ६९ बमोजिमको दर्ता गर्ने अधिकारी सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद -२

सहकारी संस्थाको गठन तथा दर्ता

३. संस्थाको गठन : (१) कम्तीमा तीस जना नेपाली नागरिकहरु आपसमा मिली विषयगत वा बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था गठन गर्न सक्नेछन् ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखेको भएतापनी श्रमिक, युवा लगायतले आफ्नो श्रम वा सिपमा आधारित भई व्यावसाय गर्ने सहकारी संस्थाको हकमा पञ्चजना नेपाली नागरिकहरु भए पनि संथा गाठन गर्न सक्नेछन् ।

(३) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि नेपाल सरकार, प्रदेश, सरकार, स्थानिय तह वा त्यस्ता सरकार वा तहको अनुदान वा स्वमित्वमा संचालित विद्यालय, विश्वविद्यालय वा संगठित संस्था वाट पारिश्रमिक पाउने पदमावहाल रहेका कम्तीमा एक सय जना कर्मचारी, शिक्षक वा प्राध्यापकहरुले आपसमा मिली प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता भएको आफ्नो पेशागत सैगठनका आभारमा सदस्यता, प्रतिनिधित्व र सेवा संचालनमा तोकिए बमोजिमका शर्तबन्देजहरु पालना गर्ने गरी संस्था गठन गर्न सक्नेछन ।

तर एक सय भन्दा कम संख्या रहेको एउटै कार्यालयमा कम्तीमा तीस जना कर्मचारी, शिक्षक, वा प्राध्यापकहरुले आपसमा मिली सदस्यता, प्रतिनिधित्व र सेवा संचालनमा तोकिए बमोजिमका शर्त बन्देजहरु पालना गर्ने गरी संस्था गठन गर्न सक्नेछन् ।

(४) यस दफा बमोजिम संस्था गठन गर्दा एक परिवार एक सदस्यका दरले उपदफा (१) वा (२)मा उल्लेखित संख्या पुगेको हुनुपर्नेछ ।

तर संस्था दर्ता भइसकेपछि एकै परिवारका एक भन्दा बढी व्यक्तिले सो संस्थाको सदस्यता लिन बाधापर्नेछैन ।

(५) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि बचत तथा ऋणको कारोवार गर्ने संस्था गठन गर्दा कम्तीमा एक सय जना नेपाली नागरिकहरुको सहभागिता हुनुपर्ने छ । -**माहानगरपालिका र उपमाहानगरपालिकाहरुले मात्र उप-दफा ५ राख्ने**

४. दर्ता नगरी सहकारी संस्था संचालन गर्न नहुने : कसैले पनि यस ऐन बमोजिम दर्ता नगरि सहकारी स्थापना तथा संचालन गर्न हुदैन ।

५. दर्ताको लागि दरखास्त दिनु पर्ने : (१) यस ऐन बमोजिम गठन भएका सहकारी संस्थाले दर्ताका लागि दर्ता गर्ने अधिकारि समक्ष अनुसूची -१ को ढाँचामा दरखास्त दिनुपर्ने छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमका दरखास्त साथ देहाय बमोजिमका कागजातहरु संलग्न गर्नु पर्ने छ :-

(क) सहकारी संस्थाको प्रस्तावित विनियम,

(ख) प्रस्तावित सहकारी संस्था सञ्चालनको सम्भाव्यता अध्यान प्रतिवेदन,

(ग) सदस्यले लिन स्वीकार गरेको शेयर रकम को विवरण ।

६. दर्ता गर्नु पर्ने : (१) दफा (५) को उपदफा (१) बमोजिम प्राप्त द रखास्त सहितको कागजातहरु छानविन गर्दा देहाय बमोजिम भएको पाईएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले दरखास्त परेको मितिले तीस दिन भित्र त्यस्तो सहकारी संस्था दर्ता गरिअनुसूचि -२को ढाँचामा दर्ता प्रमाण पत्र दिनु पर्ने छ :-

(क) दरखास्त साथ पेश भएको विनियम यो ऐन तथा यस ऐन अन्तरगत बनेको विनियम बमोजिम रहेको,

(ख) प्रस्तावित सहकारी संस्था सहकारी मूल्य, मान्ता र सिद्धान्त अनुरूप संचालन हुन सक्ने आधार रहेको,
(ग) सहकारी संस्था समुदायमा आधारीत एवम् सदस्य केन्द्रित भई संचालन र नियन्त्रण हुन सक्ने स्पष्ट आधार रहेको ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम छानविन गर्दा प्रस्तावित सहकारी संस्थाको विनियमको कुनै कुरामा संशोधन गर्नुपर्ने देखिएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्ता संशोधन गर्नुपर्ने व्यहोरा खुलाइ दरखास्त प्राप्त भएको मितिले १५ दिन भित्र निवेदक लाई सूचना गर्नु पर्ने छ ।

(३) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत दर्ता भइ संचालनमा रहेका गाउँपालिका/नगरपालिका भित्र कार्य क्षेत्र कायम गरिएको सहकारी संस्था यसै ऐन बमोजिम दर्ता भएको मानिने छ ।

(४) यस दफा बमोजिम सहकारी संस्था दर्ता गर्दा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो सहकारी संस्थाले पालना गर्नु पर्ने गरि कुनै शर्त तोक्न सक्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम शर्त तोकिएकोमा सोको पालना गर्नु सम्बन्धीत सहकारी संस्थाको कर्तव्य हुने छ ।

७. दत्ता गर्न अस्वीकार गर्न सक्ने : (१) दफा ६ को उपदफा (१) मा उल्लिखित अवस्था नभएमा , सोही दफा बमोजिम विनियम संशोधनको लागि सूचना दिएको अवधि भित्र निवेदकले संशोधन गर्न अस्वीकार गरेमा त्यस्तो सूचना पाएको मितिले तीस दिन भित्र विनियम संशोधन नगरेमा वा सूचनामा उल्लेख भए बमोजिमहुने गरी विनियम संशोधन नगरेमा दत्ता गर्ने अधिकारिले त्यस्तो सहकारी संस्था दर्ता गर्न अस्वीकार गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सहकारी संस्था दर्ता गर्न अस्वीकार गरेमा दर्ता गर्ने अधिकारीले कारण खुलाइ तसि दिन भित्र सोको जानकारी सम्बन्धीत निवेदकलाई दिनु पर्ने छ ।

८. सहकारी संस्था संगठित हुने :(१) सहकारी संस्था अविच्छिन्न उत्तराधिकारवाला एक स्वशासित र संगठित संस्था हुनेछ ।

(२) सहकारी संस्थाको काम कारवाहिको लागि एउटा छुट्टै छाप हुने छ ।

(३) सहकारी संस्थाले यस ऐनको अधिनमा रहि व्यक्ति सरह चल अचल सम्पति प्राप्त , उपभोग , बिक्री वा अन्य व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

(४) सहकारी संस्थाले व्यक्ति सरह आफ्नो नाम बाट नालिस उजुरि लाग्न सक्नेछ ।

(५) सहकारी संस्थाले व्याक्ती सरह करार गर्न सक्ने छ ।

९. सहकारी संस्थाको कार्य क्षेत्र : (१) दर्ता हुदाका बखत सहकारी संस्थाको कार्य क्षेत्र देहाय बमोजिम हुनेछ :

(क) बचत तथा ऋणको मुख्या कारोबार गर्ने संस्थाको हकमा एक वडा,

(ख) अन्वय उसंस्थाको हकमा एक वड्डा र देहायका आधारमा तीन वडा सम्म:

(१) सदस्यहरुबिच स्वबलम्बनको पारस्परिक अभ्यासको लागी आपसि साभा सम्बन्ध (कायम बण्ड)

(२) व्यवसायिक स्थरमा सेवा संचालन गर्न आवश्यक सदस्य संख्या ,

(३) संस्था संचालनमा सदस्यको सहभागिमुलक लोकतान्त्रीक नियन्त्रण कायम हुनेगरी पायक पर्ने स्थान ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखेको भएतापनि संस्थाले दर्ता भइ व्यावसायीक सेवा प्रारम्भ गरेको दुई वर्ष पछि देहाएको आधारमा जोडिएको भौगोलिक क्षेत्र कायम रहने गरि आफ्ने कार्यक्षेत्र थप वडाहरुमा विस्तार गर्न सक्नेछ ।

(क)संस्थाले व्यावसायिक क्रियाकलापको विकास क्रममा सदस्यता बढाउन थप कार्य क्षेत्र आवश्यक परेको,

(ख) संस्थाको कार्य संचालनमा सदस्यको प्रतक्ष नियन्त्रण कायम राख्न रचनात्मक उपायाहरु अबलम्बन गरिएको ,

(ग) बचत तथा ऋणको मुख्य कारोबार गर्ने सहकारी संस्थाको हकमा मापदण्ड अनुसार भएको ।

(३) उपदफा (१) र (२) मा जुसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि संस्थाको कार्यक्षेत्रका वडा हरुमा व्यावसायिक सेवा संचालन नभएका वा जम्मा कारोवारको तोकिएको रकम वा अनुपातभन्दा कम रकम वा अनुपातको

व्यावसायिक सेवा सञ्चालन भएको देखिएको खण्डमा दर्ता गर्ने अधिकारीले व्यावसायिक सेवा सञ्चालन भएका वडामात्र कार्यक्षेत्र कायम गर्ने गरि विनियम संशोधन गर्न निर्देशन दिन सक्नेछ ।

(७) उपदफा (३) बमोजिम दर्ता गर्ने अधिकारीले निर्देशन दिएकोमा सहकारी संस्थाले एक वर्ष भित्र विनियम संशोधन गरि आफ्नो कार्यक्षेत्र पुनः निर्धारण गर्नु पर्ने छ ।

(८) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि सहकारी संस्थाको स्वेच्छिक रूपमा जुनसुकै समय कार्यक्षेत्र घटाउनेगरि पुनः निर्धारण गर्नु विनियम संशोधन गर्न सक्ने छ ।

(९) कार्यक्षेत्र पुनः निर्धारण सम्बन्धी अन्य व्यावस्था तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

१०. जानकारी दिनु पर्नेगाउँपालिका भन्दा बढिकार्यक्षेत्र कायम राखि दर्ता भइ सञ्चालनमा रहेका संस्थाहरूले गाउँपालिका मा सेवा सञ्चालन गर्दा सञ्चालित सेवाको विवरण सहित दर्ता गर्ने अधिकारिलाई जानकारि दिनुपर्नेछ ।

११.विषयगत आधारमा वर्गीकरण : (१) सहकारी संस्थाले वर्गीकरण देहाएबमोजिम हुनेछ ।

(क) **उत्पादक संस्था :** कृषि, दुग्ध, चिया, कफि, उखु,फलफुल र माछापालन विषेसका विषयगत र अगुवावाली एवम् उत्पादनको योजना समेतका आधारमा अन्यउत्पादनमुलक संस्था:

(ख) **उपभोक्ता संस्था :** उपभोक्ता भण्डारण, बचत तथा ऋण ,उर्जा र स्वस्थ्य विशेषका विषयगत र प्राथमिक आवश्यकता एवम् सेवाको योजना समेतका आधारमा अन्य उपभोगजन्य संस्था :

(ग) **श्रमिक संस्था :** हस्तकला ,खाद्य , परिकार ,औद्यौगिक उत्पादन भोजनालय र श्रम करार विशेषका विषयगत दर सिप वा श्रमको जिशेष्ता एवम् स्वरोजगारीको योजना समेतका आधारमा अन्य श्रममा आधारित संस्था :

(घ) **बहुउद्देश्यीय संस्था :** उत्पादन ,उपभोग र श्रम वा सिपमा आधारित स्वरोजगारिका सेवा समेत संचालन गर्ने अन्य बहुमुखि संस्था ।

(२) उपदफा (१) को खण्ड (क),(ख)र(ग) मा उल्लेखित विषयमा विशिष्टीकरण , आम प्रचलन र अभ्यासको विकास क्रम समेतको आधारमा तोकिएबमोजिमका विषयहरू थपगर्न सकिनेछ ।

(३) उपदफा (१) र(२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएतापनि उपदफा (१) बमोजिम अन्य संस्थाहरू गठन गर्न बाधा पर्ने छैन ।

१२. कारोबार, व्यावसाय , उद्योग वा सञ्चालन गर्न सकिने : (१)दफा ६बमोजिम दर्ता प्रमाणपत्र प्राप्त गरे पछि संस्थाले आफ्नो उद्देश्य प्रप्तीकालागि यस ऐन र विनियमको अधिनमा रहि आवश्यक कारोबार, व्यावसाय, उद्योग वा परियोजना संचालन गर्न सकिनेछ ।

(३) प्रचलित कानुनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि संस्थाले उपदफा (१) बमोजिम कारोबार, व्यावसाय, उद्योग वा परियोजना संचालन गर्न छुट्टै संस्था दर्ता गर्नु पर्ने छैन ।

तर त्यस्तो कारोबार, व्यावसाय, उद्योग वा परियोजना संचालन गर्नप्रचलित कानून बमोजिम अनुमतिपत्र ,स्वीकृति वा इजाजतपत्र लिनुपर्ने रहेछ भने सो बमोजिम अनुमतिपत्र ,स्वीकृत वा इजाजतपत्र लिएरमात्र कारोबार व्यावसाय , उद्योग वा परियोजना सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम संस्थाले प्रचलित कानून बमोजिम अधिकार पाएको निकाए वा अधिकार बाट अनुमतिपत्र स्वीकृत वा इजाजतपत्र प्राप्त गरेमा पन्ध्र दिनभित्र सोको जानकारी दर्ता गर्ने अधिकारीलाई दिनुपर्छ ।

(५) दुइ वा दइ भन्दा बढी संस्थाले स्रयुक्त वा साभेदारीमा आफ्नो उत्पादन वा सेवाको बजारीकरणको लागि यस ऐनको अधिनमा रहि आवस्याक कारोबार, व्यावसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।

(६) उपदफा (५) बमोजिम कारोबार ,व्यावसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालन गर्ने सम्बन्धी अन्य व्यस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१३. दायीत्व समिति हुने :(१) सहकारी संस्थाले कारोबारको सम्बन्धमा सदस्यको दायीत्व निजले खरिद गरेको वा खरिद गर्न स्वीकार गरेको शेयरको अधिकतम रकम सम्म मात्र सीमित रहनेछ ।

(२) सहकारी संस्थाको नाममा सहकारी नामको अन्त्यमा मिमिटेड भन्ने शब्द राख्नुपर्छ ।

१४. सहकारीका मूल्य मान्यता र सिद्धान्त पालना गर्नु पर्ने : सहकारी संस्थाको गठन तथा सञ्चालन गर्दा सहकारीका मूल्य, मन्यता र सिद्धान्तको पालना गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद ३

संस्थाका उद्देश्य तथा कार्य

१५. संस्थाको उद्देश्य : कार्यक्षेत्रमा आधारित र सदस्य केन्द्रीत भई आफ्ना सदस्यहरूको आर्थिक सामाजिक तथा साँस्कृतिक उत्थान गर्नु संस्थाको मुख्य उद्देश्य हुनेछ ।

१६. संस्थाको कार्य : संस्थाका कार्यहरू देहाए बमोजिम हुनेछन् ।

- (क) सहकारीका मूल्य, मन्यता र सिद्धान्तहरूको पालना गर्ने गराउने ,
- (ख) सदस्यको हित प्रवर्द्धनगर्ने गरी व्यावसायिक सेवाहरू प्रदान गर्ने ,
- (ग) सदस्यलाई शिक्षा, सूचना र तालिम प्रदान गर्ने ,
- (ङ)संस्थाले गर्ने उत्पादन तथा सेवाको मापदण्ड निर्धारण गरी गुणस्तर सुधार , आर्थिक स्वयत्त्व र जोखिम व्यावस्तापन सम्बन्धी कार्य गर्ने ,
- (च) आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालि लागुगर्ने ,
- (छ) संस्थाको व्यावसायीक प्रवर्द्धन तथा विकास सम्बन्धी क्रियाकलाप हरु सञ्चालन गर्ने ,
- (ज) मन्त्रालय, रजिष्टार, प्रदेशिकरजिष्टार स्थानिय तह वा दर्ता अधिकारीले निर्देशन पालना गर्ने गराउने ,
- (झ) विनियममा उल्लिखित कार्यहरू गर्ने ।

परिच्छेद ४

विनियम तथा आन्तरिक कार्यविधि

१७. विनियम बनाउनुपर्ने : (१) संस्थाले यो ऐन यस ऐन अन्तरग तबनेको नियम ,निर्देशिका , मापदण्ड र कार्यविधिको अधिनमा रहि आफ्नो कार्य संचालनको लागि विनियम बनाउनुपर्ने छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको विनियम दर्ता गर्ने अधिकारिबाट स्वीकृत भए पछि लागु हुनेछ ।

१८. आन्तरिक कार्यविधि बनाउन सक्ने : (१) संस्थाले यो ऐन यस ऐन अन्तरग तबनेको नियम ,निर्देशिका , मापदण्ड र कार्यविधि र विनियमको अधिनमा रहि आवश्यकता अनुसार आफ्नो आन्तरिक कार्यविधि बनाउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको आन्तरिक कार्यविधि सम्बन्धीत संस्थाको साधारणसभाले स्वीकृत गरेपछि लागूहुनेछ ।

१९. विनियम र आन्तरिक कार्यविधिमा संशोधन : संस्थाको साधारणसभाले कुल सदस्य संख्याको बहुमतबाट विनियम र आन्तरिक कार्यविधि संशोधन हुनसक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम संशोधन भएको विनियम र आन्तरिक कार्यविधि दर्ता गर्ने अधिकारि बाट स्वीकृत भएपछि लागूहुनेछ ।

परिच्छेद ५

सदस्यता

२०. संस्थाको सदस्यता : (१) अठार वर्ष उमेर पुरा गरेका देहाए बमोजिमका नेपाली नागरिकहरू संस्थाको सदस्यहुन सक्नेछन् :

- (ख) संस्थाको कम्तीमा एक शेयर खरिद गरेको,
- (ग) संस्थाको विनियममा उल्लिखित शर्त हरु पालना गर्न मनजुर गरेको,
- (घ) संस्थाको जिम्मेवारि पालना गर्न मनजुर भएको,
- (ङ) संस्थाले गरेको कारोबारसंग प्रतिस्पर्धा हुनेगरि बारोबार नगरेको ,
- (च) संस्थाको सदस्यता लिन योग्य रहेकोस्वघोसण नगरेको ।

(२) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि नेपाद सरकार ,प्रदेश सरकारका निकायहरु , स्थानिय तहका साथै संस्थाको कार्यक्षेत्र भित्रका सामुदयिक वा सहकारी विद्यालय ,गठि,स्थानिय क्लब , स्थानिय तहमा गठन भएका उपभोक्ता समूहहरु संस्थाको सदस्यहुन बाधा पर्ने छैन ।

(३)यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनिस्वस्थ सहकारी संस्थामा सहकारी संस्थाले सदस्यता लिन बाधा पर्ने छैन ।

२१. सदस्यता प्राप्त गर्न निवेदन दिनुपर्ने : (१)संस्थाको सदस्यता लिन चाहाने सम्बन्धीत व्याक्तीले संस्थाको समिति समक्ष निवेदन दिनुपर्नेछ ।

(२)उपदफा (१) बमोजिम निवेदन परेको मितिले ३५ दिनभित्र समितिले यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम तथा विनियमको अधिनमा रहि सदस्यता प्रदान गर्ने वा नगर्ने निर्णय गर्नु पर्ने छ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम निर्णय गर्दा समितिले सदस्यता प्रदान नगर्ने निर्णय गरेमा सो को कारण खोलि सात दिन निवेदक लाई जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम जानकारी पाएको मितिले तीस दिन भित्र सम्बन्धीत व्याक्तीले त्यस्तो संस्था दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष उजूर गर्न सक्नेछ ।

(५)उपदफा (४) बमोजिम प्राप्तउजुरी छानविन गर्दा निवेदकलाई सदस्यता प्राप्त गर्नु पर्ने देखिएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो निवेदक लाई सदस्यता प्रदान गर्नको लागि सम्बन्धीत संस्थालाई आदेश दिन सक्नेछ ।

(६) उपदफा (५) बमोजिम आदेश भएमा सो आदेश प्राप्त गरेको सात दिन भित्र सम्बन्धीत संस्थाले निवेदक लाई सदस्यता प्रदान गरी सोको जानकारी दर्ता गर्ने अधिकारीलाई गराउनु पर्छ ।

२२.सदस्य हुन नपाइने : (१) कुनै व्याक्ति कुनै प्रकृतिको एक भन्दा बढि संस्थाको सदस्य हुन पाइने छैन । तर यो ऐन प्रारम्भ हुनुअघि कुनै व्याक्ति एकै प्रकृतिको एकभन्दा बढि संस्थाको सदस्य रहेको भए यो ऐन प्रारम्भ भएको मितिले तीन बर्ष भित्र कुनै एक संस्थाको मात्र सदस्यता कायम राख्नु पर्नेछ ।

(२) यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत कुनै संस्थामा नेपाल सरकारको निकाय वा दफा २० को उपदफा (२)मा उल्लेख भएको बाहेकको अन्य कुनै कृतिम व्याक्ति सदस्य भएको भए पाँच बर्ष भित्र सदस्यता अन्तय गर्नु पर्नेछ ।

२३.सदस्यताको समाप्ती :सदस्यताको समाप्ती : कुनै सदस्यको सदस्यता देहाएको अवस्थामा समाप्त हुने छ :

(क) सदस्यले आफ्नो सदस्यता त्यग गरेकमा,

(ख) लगातार बार्षिक सधारणसभा बिना सूचना तीन पटक सम्म अनुपस्थित भएमा ,

(ग) यो ऐन यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम वा विनियम बमोजिम सदस्यले पालना गर्नु पर्ने प्राबधानको बारम्बार उल्लङ्घन गरेमा,

(घ) संस्थाको सदस्यको हकमा दफा २० बमोजिमको योग्यता नभएमा,

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि कुनै सदस्यले संस्थाबाट प्राप्त वा भुक्तान गर्नु पर्ने कुनै रकम भएको सो फारम नभए सम्म वा निजले लिएको ऋण, तिर्नु पर्ने कुनै दायीत्व वा अन्य कुनै सदस्यको तर्फबाट धितो वा जमानत बसेकोमा सोको दायीत्व फरफारक नभएसम्म निजको सदस्यता समाप्त हुने छैन ।

(३) यस दफामा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि साधारणसभा बोलाउने निर्णय भइसके पछि साधारणसभा सम्पन्न नभएसम्म कसैलाई पनि सदस्यताबाट हटाउन सक्नेछैन ।

२४. सुविधा प्राप्त गर्न नसक्ने : कुनै सदस्यले सहकारी संस्थालाई तिर्नु पर्ने कुनै दायीत्व निर्धारित समय भित्र भुक्तान नगरेमा वा यो ऐन यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम तथा विनियम बमोजिम सदस्यले पालना गर्नु पर्ने व्यावस्थाको बारम्बार उल्लङ्घन गरेमा तेस्तो सदस्यले अन्य सदस्य सरहको सुविधा प्राप्त गर्न सक्ने छैन ।

परिच्छद- ६

साधारण सभा, समितितथा लेखा सुपरिवेक्षण समिति

२५. साधारणसभा:(१) सहकारी संस्थाको सर्वोच्च अङ्गको रूपमा साधारणसभा हुनेछ ।

(२) सहकारी संस्थाका सबै सदस्यहरु साधारणसभाका सदस्य हुने छन् ।

(३)सहकारी संस्थाको साधारणसभाका सदस्य हुने छन् ।

(क)प्रारम्भिक साधारणसभा,

(ख)वार्षिक साधारणसभा,

(ग)विशेष साधारणसभा ।

२६.प्रारम्भिक साधारण सभाको काम,कर्तव्य र अधिकार: प्रारम्भिक साधारणसभाको काम,कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) प्रारम्भिक साधारणसभा हुने अघिल्लो दिन सम्मको काम कारवाही र आर्थिक करोवारको जानकारी लिने ।

(ख) चालू आर्थिक वर्षको लागि वार्षिक कार्यक्रम तथा स्वीकृत गर्ने,

(ग) प्रतिवेदन तथा वित्तीय विवरण अनुमोदन गर्ने,

(घ)विनियममा उल्लेख भए बमोजिम समिति वा लेखा सुपरीवेक्षण समितिको निर्वाचन गर्ने,

(ङ) आन्तरिक कार्यविधि पारित गर्ने,

(च) लेखा परीक्षकको नियुक्ति र निजको पारिश्रमिक निर्धारण गर्ने,

(छ) विनियममा तोकिए बमोजिमका अन्य कार्यहरु गर्ने ।

२७.वार्षिक साधारणसभाको काम,कर्तव्य र अधिकार: वार्षिक साधारणसभाको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट स्वीकृत गर्ने,

(ख) वार्षिक लेखा परीक्षण प्रतिवेदन अनुमोदन गर्ने,

(ग) समिति वा लेखा सुपरीवेक्षण समितिको निर्वाचन तथा विघटन गर्ने,

(घ) सञ्चालक वा लेखा सुपरीवेक्षण समितिको संयोजक वा सदस्यलाई पदबाट हटाउने ,

(ङ)समिति वा लेखा सुपरीवेक्षण समितिको वार्षिक प्रतिवेदन पारित गर्ने,

(च) विनियम संसोधन तथा आन्तरिक कार्य विधि पारित गर्ने,

(छ) लेखा परीक्षकको नियुक्ति र निजको पारिश्रमिक निर्धारण गर्ने,

(ज) संस्था एकिकरण वा विघटन सम्बन्धी निर्णय गर्ने,

(झ) पारिश्रमिक लागायतका सुविधा तोक्ने

(ञ) ऋण तथा अनुदान प्राप्त गर्ने सम्बन्धमा निर्णय गर्ने,

(ट) सदस्यको दायित्व मिनाहा दिने,

(ठ) समितिलाई आवश्यक निर्देशन दिने,

(ड) विनियममा तोकिय बमोजिमका अन्य कार्यहरु गर्ने ।

२८.साधारणसभाको बैठक: (१) समितिले सहकारी संस्था दर्ता भएको मितिले तीन महिना भित्र प्रारम्भिक साधारणसभा बोलाउनु पर्नेछ,

(२) समितिले प्रत्येक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले ६ महिना भित्र वार्षिक साधारणसभा बोलाउनु पर्नेछ।

(३) समितिले देहायको अवस्थामा विशेष साधारण सभा बोलाउनु पर्नेछ ।

(क) संस्थाको काम विशेषले विशेष साधारण सभा बोलाउनु पर्ने समितिबाट निर्णय भएमा,

(ख) दफा ३८ को उपदफा (१) को खण्ड (छ) बमोजिम लेखा सुपरीवेक्षण समितिको सिफारिसमा,

(ग) कुनै सञ्चालकले विशेष साधारणसभा बोलाउन पेश गरेको प्रस्ताव समितिद्वारा पारित भएमा,

(घ) विशेष साधारण सभा बोलाउनु पर्ने कारण खुलाई पच्चिस प्रतिशत सदस्यले समिति समक्ष निवेदन दिएमा ,

(ङ) दफा (२९)को उपदफा (१) बमोजिम दर्ता गर्ने अधिकारीले निर्देशन दिएमा,

(४) उपदफा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि संस्थाको सञ्चालक वा व्यवस्थापकबाट आफ्नो जिम्मेवारी पुरा नगरी संस्था सञ्चालनमा समस्या उत्पन्न भएको अवस्थामा दर्ता गर्ने अधिकारीलाई जानकारी दिइ साधारण सदस्यहरु मध्येबाट बहुमत सदस्य उपस्थित भइ विशेष साधारणसभा गर्न सकिने छ।

२९.विशेष साधारणसभा बोलाउन निर्देशन दिन सक्ने:(१)संस्थाको निरीक्षण वा सुपरीवेक्षण गर्दा कसैको उजुरी परी छानविन गर्दा देहायको अवस्थामा देखिन आएमा दर्ता गर्ने अधिकारीलेत्यस्तो सहकारी संस्थाको समितिलाई साधारण सभा बोलाउन निर्देशन दिन सक्नेछ ।

(क) सहकारीको मूल्यमान्यता तथा सिद्धान्त विपरीत कार्य गरेमा,

(ख) यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम विनियम तथा आन्तरिक कार्यविधि विपरीत कार्य गरेमा,

(ग) दर्ता गर्ने अधिकारीले दिएको निर्देशनको बारम्बार उलङ्गन गरेमा,

(ङ) दफा ३१ को उपदफा (२) बमोजिम दर्ता गर्ने अधिकारीले आदेश दिएमा ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम साधारण सभा बोलाउन निर्देशन प्राप्त भएमा समितिले सो निर्देशन प्राप्त भएको मितिले पैतीस दिन भित्र साधारण सभाको बैठक बोलाउन पर्नेछ र साधारण सभाको बैठकमा उजुरी वा निरीक्षणका क्रममा देखिएका विषयमा छलफल गरी सोको प्रतिवेदन दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) वा (२) मा उल्लेखित अवधी भित्र समितिले साधारण सभा नबोलाएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो साधारण सभा बोलाउन सक्नेछ ।

(४) सहकारी संस्थाको साधारण सभाको लागि गणपुरक संख्या तत्कालत कायम रहेको सदस्य संख्याको एकाउन्न प्रतिशत हुनेछ ।

तर पहिलो पटक डाकिएको साधारण सभामा गणपुरक संख्या नपुगेमा त्यसको सात दिन भित्र दोस्रो पटक साधारण सभा बोलाउनु पर्ने र यसरी दोस्रो पटक बोलाइएको साधारण सभामा सञ्चालक समितिको बहुमत सहित एकतिहाई साधारण सदस्यहरुको उपस्थिती भएमा साधारण सभाको गणपुरक संख्या पुगेको मानिनेछ।

(५) उपदफा (४) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि दफा २८ को (४) मा भएको व्यवस्था सोहीअनुसार हुनेछ ।

(६) दुई हजार वा सोभन्दा बढी सदस्य भएको संस्थाले साधारण सभा गर्दा समान कार्यसूचीमा तोकिए बमोजिम सदस्य संख्याको आधारमा वडा-वडा वा अन्य पायकको स्थानमा संचालक सदस्यहरुलाई पठाई साधारण सभा गर्न र त्यस्तो सभाको निर्णय प्रमाणित गर्न प्रतिनिधिहरु छनौट गरी त्यस्ता प्रतिनिधिहरुको उपस्थितिको सभाले अन्तिम निर्णय प्रमाणित गर्ने व्यवस्था मिलाउन सक्नेछ ।

३०. सञ्चालक समिति: (१) सहकारी संस्थामा साधारण सभाबाट निर्वाचन एक सञ्चालक समिति रहनेछ ।

तर, एउटै व्यक्ति लगातार एउटै पदमा दुई पटकमा दुई पटक भन्दा बढी सञ्चालक हुन पाउने छैन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको समितिमा उपलब्ध भएसम्म कम्तीमा तेत्तीस प्रतिशत महिला सदस्यको प्रतिनिधित्व सुनिश्चत गर्नु पर्नेछ ।

(३) एउटै परिवारको एकभन्दा बढी सदस्य सबै अवधीमा सञ्चालन तथा लेखा समितिको पदमा उम्मेदवार बन्न र निर्वाचन हुन सक्ने छैन ।

(४) कुनै संस्थाको सञ्चालक सो संस्थाको कर्मचारीवा आफ्नो संस्थाले सदस्यता लिएको सहकारी संघ वा बैंक वाहेक अर्को कुनै संस्थाको सञ्चालक बन्न पाउने छैन तर वार्षिक २ करोड रुपैया भन्दा कमको कारोबार गर्ने सहकारी संस्थाको सञ्चालकले त्यस्तो सहकारी संस्थामा कर्मचारीको रुपमा काम गर्न वाधा पर्ने छैन । वार्षिक दुई करोड भन्दा बढी कारोबार गर्ने संस्थामा कुनै सञ्चालक कर्मचारी रहेको भए यो ऐन

प्रारम्भ भएको मितिले २ वर्ष भित्र यस्तो सञ्चालकले कर्मचारीको पद त्याग गरी अर्को कर्मचारीको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

(६) यो ऐन प्रारम्भ हुन अघि कुनै व्यक्ति एक भन्दा बढी संस्थाको सञ्चालक वा सोही वा अर्को संस्थाको कर्मचारी भएकोमा यो ऐन प्रारम्भ भएको मितिले एक वर्ष भित्र कुनै एक संस्थाको मात्र सञ्चालक वा कर्मचारी रहनु पर्नेछ ।

(७) समितिको कार्यावधी चार वर्षको हुनेछ ।

३१. सञ्चालक समितिको निर्वाचन (१)समितिले आफ्नो कार्यावधी समाप्त हुन कम्तिमा एक महिना अघि अर्को समितिको निर्वाचन गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम समितिको निर्वाचन नगराएको जानकारी प्राप्त भएमा त्यस्तो जानकारी प्राप्त भएको मितिले ६ महिना भित्र समितिको निर्वाचन गराउन दर्ता गर्ने अधिकारीले सम्बन्धित समितिलाई आदेश दिन सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम दर्ता गर्ने अधिकारीले आदेश दिएकोमा सम्बन्धित समितिले सो आदेश बमोजिमको समयावधी भित्र समितिको निर्वाचन गराई दर्ता गर्ने अधिकारीलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम समितिको निर्वाचन नगराएमा दर्ता गर्ने अधिकारले त्यस्तो संस्था सदस्य रहेको माथिल्लो संघ भए सो संघको प्रतिनिधि समेतलाई सहभागी गराई समितिको निर्वाचन सम्बन्धि सम्पूर्ण कार्य गर्ने गराउने छ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिमको निर्वाचन कार्यमा सहयोग पुर्याउन सम्बन्धित पदाधिकारीहरुको कर्तव्य हुनेछ ।

(६) उपदफा (५) बमोजिम निर्वाचन गराउँदा लागेको सम्पूर्ण खर्च सम्बन्धित संस्थाले व्यहोर्नु पर्नेछ ।

(७) यस दफा बमोजिम समितिको अर्को निर्वाचन नभए सम्मको लागि समितिले विनियममा व्यवस्था भए बमोजिम आफ्नो कार्य सञ्चालन गर्नेछ ।

३२. समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार: यस ऐनमा अन्यत्र उल्लेखित काम, कर्तव्य र अधिकारका अतिरिक्त समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) सहकारी मूल्य, मान्यता र सिद्धान्त बमोजिम सहकारी संस्थाको सञ्चालन गर्ने ।

(ख) आर्थिक तथा प्रशासकीय कार्य गर्ने गराउने ।

(ग) प्रारम्भिक साधारणसभा, वार्षिक साधारणसभा तथा विशेष साधारण सभा बोलाउने,

(घ) साधारणसभाका निर्णयहरु कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,

(ङ) संस्थाको नीति, योजना, बजेट तथा वार्षिक कार्यक्रमको तर्जुमा गरी साधारणसभा समक्ष पेश गर्ने,

(च) संस्थाको सदस्यता प्रदान गर्ने तथा सदस्यताबाट हटाउने,

(छ) शेयर नामसारी तथा फिर्ता सम्बन्धि कार्य गर्ने,

(ज) सम्बन्धित संघको सदस्यता लिने,

(झ) विनियम तथा आन्तरीक कार्य विधि तयार गरी साधारण सभामा पेश गर्ने,

(ञ) संस्थाको कार्य क्षेत्र भित्र संस्थाको कारोबार र व्यवसायको हित प्रवृद्धनको लागि आवश्यक कार्य गर्ने गराउने ,

३३. सञ्चालक पदमा बाहल नरहने देहायको : देहायको कुनै अवस्थामा सञ्चालक आफ्नो पदमा बाहल रहन सक्ने छैन ।

(क) निजले दिएको राजिनामा समितिबाट स्वीकृत भएमा,

(ख) निजलाई दफा (३४) को उपदफा (१) बमोजिम सञ्चालकबाट हटाउने निर्णय भएमा,

(ग) निज अर्को संस्थाको सञ्चालक रहेमा,

(घ) निज सोही वा अर्को संस्थाको कर्मचारी, तर दफा (३०) को उपदफा (४) को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांसमा लेखिएको कुरामा सोही बमोजिम हुनेछ ।

- (ड) निज सोही वा अर्को संस्थाको लेखा सुपरीवेक्षण समितिको पदमा रहेमा,
(च) निजको मृत्यु भएमा ।

३४. सञ्चालकलाई पदबाट हटाउन सक्ने : (१) साधारणसभाले बहुमतको निर्णयबाट देहायको कुनै अवस्थामा सञ्चालकलाई समितिको सञ्चालक पदबाट हटाउन पर्नेछ ।

- (क) आर्थिक हिनामिना गरी सम्बन्धित संस्थालाई हानी नोक्सानी पुर्याएमा,
(ख) अनधिकृत तवरले सम्बन्धित संस्थाको कारोबार सम्बन्धि विषयको गोपनीयता भंग गरेमा,
(ग) सम्बन्धित संस्थाको कारोबार र व्यवसाय सँग प्रतिस्पर्धा हुने गरी समान प्रकृतीको कारोबार वा व्यवसाय गरेमा,
(घ) सम्बन्धित संस्थाको अहित हुने कुनै कार्य गरेमा,
(ङ) निज शारीरिक वा मानसिक रूपमा काम गर्न नसक्ने भएमा,
(च) कुनै सञ्चालकमा यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम वा विनियममा उल्लेखित योग्यता नरहेमा,
(२) कुनै सञ्चालकलाई समितिको पदबाट हटाउने निर्णय गर्नु अघि त्यस्तो सञ्चालकलाई साधारणसभा समक्ष सफाई पेश गर्ने मनासिव माफिकको मौका दिइनेछ ।
(३) उपदफा (२) बमोजिमको अवधीभित्र कुनै सञ्चालकले सफाई पेश नगरेमा वा निजले पेश गरेको सफाई सन्तोषजनक नभएमा साधारणसभाले त्यस्तो सञ्चालकलाई पदबाट हटाउन सक्नेछ।
(४) उपदफा (३) बमोजिम सञ्चालकको पदबाट हटाएको सदस्य समितिको दुई कार्यकाल सम्मको निर्वाचनमा उम्मेदवार बन्न पाउनेछैन ।
(५) उपदफा (३) बमोजिम कुनै सञ्चालक पदबाट हटेमा त्यस्तो पदमा साधारणसभाले बाँकी अवधीको लागि अर्को सञ्चालकको निर्वाचन गर्नेछ ।

३५. निजी स्वार्थ समावेश भएको निर्णय प्रक्रियामा संलग्न हुन नहुने: (१) सञ्चालकले आफ्नो निजी स्वार्थ समावेश भएको निर्णय प्रक्रियामा संलग्न हुनु हुदैन ।

- (२) सञ्चालकले आफुलाई मात्र व्यक्तिगत फाइदा हुने गरी संस्थामा कुनै कार्य गर्न गराउन हुदैन ।
(३) कुनै सञ्चालकले उपदफा (१) को विपरीत हुने गरी वा आफ्नो अधिकार क्षेत्र भन्दा बाहिर गई कुनै काम कारवाही गरे गराएमा त्यस्तो काम कारवाही प्रति त्यस्तो सञ्चालक व्यक्तिगत रूपमा उत्तरदायि हुनेछ र त्यस्तो काम कारवाहीबाट संस्थाको सदस्य वा अन्य कुनै व्यक्तिलाईहानी नोक्सानी हुन गएको रहेछ भने त्यस्तो हानी नोक्सानी निजको जायजेथाबाट असुल उपर गरिनेछ ।

३६. समितिको विघटन: (१) साधारणसभाले देहायको अवस्थामा समितिको विघटन गर्न सक्नेछ ।

- (क) समितिको बदनियतपूर्ण कार्यबाट संस्थाको कारोबार जोखिममा परेमा,
(ख) संस्थाले तिर्नु पर्ने दायित्व तोकिएको समय भित्र भुक्तान गर्न नसकेमा,
(ग) विनियममा उल्लेखित उद्देश्य र कार्य विपरीतको काम गरेमा,
(घ) समितिले आफ्नो जिम्मेवारी पुरा नगरेमा,
(ङ) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावलीमा उल्लेखित शर्त वा दर्ता गर्ने अधिकारीले दिएको निर्देशनको बारम्बार उलङ्घन गरेमा,

- (२) उपदफा (१) बमोजिम समिति विघटन भएमा साधारण सभाले नयाँ समितिको निर्वाचन गर्नेछ ।
(३) समितिले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम दर्ता गर्ने अधिकारीले दिएको निर्देशन पालना नगरेमा वा दफा (२९) को उपदफा (२) बमोजिम पेश भएको प्रतिवेदन समेतको आधारमा दर्ता गर्ने अधिकारीले समितिलाई उजुरी वा निरीक्षणको क्रममा देखिएका विषय बस्तुको गम्भिरताको आधारमा बढीमा ६ महिनाको समयमा दिई सुधार गर्ने मौका दिन सक्नेछ र त्यस्तो समयवाधी भित्र पनि सुधार नगरेमा त्यस्तो समिति विघटन गर्नेछ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम समिति विघटन भएमा त्यसरी विघटन गरिएको मितिले तीन महिना भित्रमा अर्को समितिको निर्वाचन सम्पन्न गराउन र त्यस्तो निर्वाचन नभए सम्म संस्थाको दैनिक कार्य सञ्चालन गर्न दर्ता गर्ने अधिकारीले तोकिए बमोजिमको एक तदर्थ समिति गठन गर्नु पर्नेछ ।

(५) यस दफा बमोजिम अर्को समितिको निर्वाचन गराउँदा लागेको सम्पूर्ण खर्च सम्बन्धित संस्थाले व्यहोर्नेछ ।

३७. लेखा सुपरीवेक्षण समितिको गठन: (१) संस्थामा आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीलाई सुदृढ गर्न तोकिए बमोजिमको योग्यता पुगेका एकजना संयोजक र दुईजना सदस्यहरु रहने गरी साधारण सभाले निर्वाचनबाट लेखा सुपरीवेक्षण समिति गठन गर्नेछ ।

३८. लेखा सुपरीवेक्षण समितिको काम,कर्तव्य र अधिकार : (१) लेखा सुपरीवेक्षण समितिको काम,कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) प्रत्येक चौमासिकमा सहकारी संस्थाको आन्तरिकलेखा परीक्षण गर्ने,गराउने ।

(ख) आन्तरिक लेखापरीक्षण गर्दा लेखापरीक्षणका आधारभूत सिद्धान्तको पालना गर्ने,गराउने ।

(ग) वित्तीय तथा आर्थिक कारोबारको निरीक्षण तथा मूल्याङ्कन गर्ने,गराउने ।

(घ) समितिको काम कारवाहीको नियमित सुपरीवेक्षण गर्ने र समितिलाई आवश्यक सुझाव दिने ।

(ङ) साधारणसभाको निर्देशन, निर्णय तथा समितिका निर्णय कार्यान्वयन भए नभएको अनुगमन गर्ने ।

(च) लेखा सम्बन्धी प्रतिवेदन र समितिको काम कारवाहीको सुपरिवेक्षण सम्बन्धी वार्षिक प्रतिवेदन साधारणसभा समक्ष पेश गर्ने ।

(छ) आफुले पटक पटक दिएका सुझाव कार्यान्वयन नभएको कारणबाट कुनै संस्थाको हितमा प्रतिकूल असर परेमा वा त्यस्तो संस्थाको नगद वा जिन्सी सम्पत्तिको व्यापक रूपमा हिनामिना वा अनियमितता भएको वा संस्था गम्भीर आर्थिक संकटमा पर्न लागेकोमा सोको कारण खुलाई विशेष साधारणसभा बोलाउन समिति समक्ष सिफारिस गर्ने ।

(ज) आवश्यक परेमा आन्तरिक लेखा परीक्षक नियुक्तिका लागि तीन जनाको नाम सञ्चालक समितिमा सिफारिस गर्ने ।

(२) लेखा सुपरीवेक्षण समितिको संयोजक वा सदस्य संस्थाको दैनिक आर्थिक प्रशासनीक कार्यमा सहभागी हुन पाउने छैन ।

परिच्छेद-७

बचत तथा ऋण परिचालन

३९. सदस्य केन्द्रित भई बचत तथा ऋणको कारोबार गर्नु पर्ने: (१)संस्थाले आफ्ना सदस्यहरुको मात्र बचत स्वीकार गर्न सोको परिचालन गर्न र सदस्यलाई मात्र ऋण प्रदान गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि बचत तथा ऋणको मुख्य कारोबार गर्ने गरी दर्ता भएको संस्था बाहेक अन्य विषयगत वा बहुउद्देश्यीय संस्थाले बचत तथा ऋणको मुख्य कारोबार गर्न पाउने छैन ।

तर यो ऐन प्रारम्भ हुनु अघि बहुउद्देश्यीय वा विषयगत संस्थाको रूपमा दर्ता भई मुख्य कारोबारको रूपमा बचत तथा ऋणको कारोबार गर्दै आएको भए त्यस्तो संस्थाले तीन वर्ष भित्रमा बचत तथा ऋणको मुख्य कारोबार नहुने गरी दर्ता हुदाँका बखतमा उल्लेख गरिएको मुख्य कारोबार गर्ने गरी संस्था सञ्चालन गर्न पर्नेछ ।

(३) संस्थाले सदस्यलाई प्रदान गर्ने ऋणमा सेवा शुल्क र नविकरण शुल्क लिन पाइने छैन ।

(४) बचत र ऋणको व्याजदर बीचको अन्तर छ प्रतिशत भन्दा बढी हुने छैन ।

(५) संस्थाले प्रदान गरेको ऋणमा लाग्ने व्याजलाई मूल ऋणमा पूँजीकृत गरी सोको आधारमा व्याज लगाउन पाइने छैन ।

(६) संस्थाले कुनै पनि कम्पनीको शेयर खरिद गर्न सक्ने छैन ।

तर

(१) संस्थाको दायित्वप्रति प्रतिकूल नहुने गरी संस्थाले स्वप्रयोजनको लागि अचल सम्पत्ति खरिद तथा पूर्वाधार निर्माण एवं संस्था र सदस्यहरूको हितमा उत्पादन र सेवाको क्षेत्रमा प्राथमिक पूँजी कोष परिचालन गर्न बाधा पर्ने छैन ।

(२) यो ऐन प्रारम्भ हुन अघि कुनै संस्थाले कुनै कम्पनीको शेयर खरिद गरेको भएमा त्यस्तो शेयर यो ऐन प्रारम्भ भएको मितिले एक वर्ष अवधी भित्र हस्तान्तरण गरिसक्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि संस्थाले यो ऐन प्रारम्भ हुन अघि दर्ता भएका साना किसान द्वारा प्रवर्द्धित वित्तिय संस्थाको शेयर खरिद गर्न बाधा पर्ने छैन ।

(७) संस्थाले शेयर पूँजी कोषको दश गुणा सम्म बचत संकलन गर्न सक्नेछ ।

(८) संस्थाले दर्ता गर्दाका बखतका सदस्य बाहेक अन्य सदस्यलाई सदस्यता प्राप्त गरेको तीन महिना अवधी व्यक्तित नभई ऋण लगानी गर्न सक्ने छैन ।

४०. सन्दर्भ व्याजदर सम्बन्धी व्यवस्था: (१) संघिय कानून बमोजिम रजिष्टारले बचत तथा ऋणको सन्दर्भ व्याजदर तोक्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम तोकिएको सन्दर्भ व्याजदर संस्थाका लागि निर्देशक व्याजदर हुनेछ ।

४१. व्यक्तिगत बचतको सिमा: संस्थामा सदस्यको व्यक्तिगत बचतको सिमा तीन लाख सम्म हुनेछ ।

परिच्छेद-९

आर्थिक स्रोत परिचालन

४२. शेयर बिक्री तथा फिर्ता सम्बन्धी व्यवस्था: (१) संस्थाले आफ्नो सदस्यलाई शेयर विक्रि गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा(१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि संस्थाले एकै सदस्यलाई आफ्नो कुल शेयर पूँजीको बीस प्रतिशत भन्दा बढी हुने गरी शेयर विक्रि गर्न सक्ने छैन ।

तर नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहको पूर्ण वा आंशिक स्वामित्व वा नियन्त्रण भएको संस्था वा निकायको हकमा यो बन्देज लागु हुने छैन ।

(३) संस्थाको शेयरको अंकित मूल्य प्रति शेयर एक सय रुपैया हुनेछ ।

(४) संस्थाको शेयरपूँजी विनियममा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।

(५) संस्थाले खुला बजारमा शेयर विक्रि गर्न पाउने छैन ।

(६) संस्थाको मूलधनको रुपमा रहेको कुनै सदस्यको शेयर सोही संस्थाको ऋण वा दायित्व बाहेक अन्य कुनै ऋण वा दायित्व वाफत लिलाम बिक्रि गरिने छैन ।

४३. रकम फिर्ता तथा खाता सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्था: (१) कुनै सदस्यले संस्थाको सदस्यता त्याग गरी रकम फिर्ता लिन चाहेमा निजको कुनै दायित्व भए त्यस्तो दायित्व भुक्तान गरेको मितिले एक महिना भित्र निजको बाँकी रकम तोकिए बमोजिम निजलाई फिर्ता गर्नु पर्नेछ ।

(२) कुनै सदस्यले संस्थामा जम्मा गरेको बचत फिर्ता माग गरेमा निजको कुनै दायित्व भए त्यस्तो दायित्व कट्टा गरी बाँकी रकम तोकिए बमोजिम निजलाई फिर्ता गर्नु पर्नेछ ।

४४. ऋण वा अनुदान लिन सक्ने: (१) संस्थाले विदेशी बैंक वा वित्तिय संस्था वा अन्य निकायबाट ऋण वा अनुदान लिन वा त्यस्तो निकाय सँग साभेदारीमा काम गर्न सघीय कानून बमोजिम स्वीकृती लिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम विदेशी बैंक वा निकायबाट ऋण वा अनुदान लिन स्वीकृतीको लागि तोकिए बमोजिमको विवरणहरु सहित दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम निवेदन प्राप्त भएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले गाउँ कार्यपालिकामा प्रस्ताव पेश गर्नु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिमको प्रस्ताव गाउँ कार्यपालिकाले उपयुक्त देखेमा स्वीकृतको लागि मन्त्रालयमा सिफारिस गरि पठाउने छ ।

४५. नेपाल सरकारको सुरक्षण प्राप्त गर्न सक्ने: (१) संस्थाले विदेशी बैंक वा निकाय सँग लिने ऋणमा सुरक्षण प्राप्त गर्नु पर्ने भएमा संघीय कानून बमोजिम स्वीकृतको लागि दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष प्रस्ताव सहित निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(२) दफा (१) बमोजिम प्राप्त प्रस्ताव उपयुक्त देखिएमा गाउँ कार्यपालिकाले संघीय कानून बमोजिम स्वीकृतीको लागि मन्त्रालयमा सिफारिस गरि पठाउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद-१० संस्थाको कोष

४६. संस्थाको कोष: (१) संस्थाको कोषमा देहाय बमोजिमको रकम रहनेछ ।

(क) शेयर विक्रिबाट प्राप्त रकम,

(ख) बचतको रूपमा प्राप्त रकम,

(ग) ऋणको रूपमा प्राप्त रकम,

(घ) नेपाल सरकारबाट प्राप्त अनुदान रकम,

(ङ) विदेश सरकार वा अन्तर्राष्ट्रिय संघसंस्थाबाट प्राप्त अनुदान वा सहायताको रकम,

(च) व्यवसायिक कार्यबाट आर्जित रकम,

(छ) सदस्यता प्रवेश शुल्क,

(ज) संस्थाको नाममा प्राप्त हुने अन्य जुनसुकै रकम ।

४७. जगेडा कोष: (१) संस्थामा एक जगेडा कोष रहनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा देहाय बमोजिमको रकम रहनेछ ।

(क) आर्थिक वर्षको खुद बचत रकमको कम्तिमा पच्चिस प्रतिशत रकम,

(ख) कुनै संस्था, संघ वा निकायले प्रदान गरेको पूँजीगत अनुदान रकम,

(ग) स्थिर सम्पत्ति विक्रिबाट प्राप्त रकम,

(घ) अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकम ।

४८. संरक्षित पूँजी फिर्ता कोष: (१) संस्थामा एक संरक्षित पूँजी फिर्ता कोष रहनेछ ।

(२) दफा (४७) बमोजिमको जगेडा कोषमा सो दफाको उपदफा (२) को खण्ड (क) बमोजिम रकम छुट्टयाई बाँकी रहेको रकमको कम्तिमा पच्चीस प्रतिशत रकम उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा वार्षिक रूपमा जम्मा गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको रकम सदस्यले गरेको संघीय कानूनमा तोकिए बमोजिमको वार्षिक कारोबारको आधारमा सम्बन्धित सदस्यलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

४९. सहकारी प्रवर्द्धन कोष सम्बन्धी व्यवस्था: (१) संस्थाले सहकारी व्यवसायको प्रवर्द्धन गर्नको लागि दफा ४७ बमोजिम जगेडा कोषमा सो दफाको उपदफा (२) को खण्ड (क) बमोजिमको रकम छुट्टयाई बाँकी रहेको रकमको शून्य दशमलव पाँच प्रतिशतले हुन आउने रकम संघीय कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिमको सहकारी प्रवर्द्धन कोषमा वार्षिक रूपमा जम्मा गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषको उपयोग संघीय कानून व्यवस्था भए बमोजिम हुनेछ ।

५०. अन्य कोष सम्बन्धी व्यवस्था: (१) दफा (४६), (४७), (४८) र (४९) मा उल्लिखित कोषका अतिरिक्त संस्थामा सहकारी शिक्षा कोष, शेयर लाभांश कोष, लगायत तोकिए बमोजिमका अन्य कोषहरु रहन सक्ने छन् ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषको रकम सो कोषको उद्देश्य पूर्तिको लागि विनियममा तोकिए बमोजिमको उपयोग गर्न सकिनेछ ।

तर एक वर्षको शेयर लाभांशको रकम शेयर पूँजीको पन्ध्र प्रतिशत भन्दा बढी हुने छैन ।

परिच्छेद-११ **अभिलेख र सूचना**

५१. अभिलेख राख्नु पर्ने: (१) संस्थाले सधारणसभा, समिति तथा लेखा सुपरीवेक्षण समिति बैठकका निर्णय तथा काम कारवाहीको अद्यावधिक अभिलेख सुरक्षित साथ राख्नु पर्नेछ ।

(२) संस्थाले कारोबारसँग सम्बन्धित तथा अन्य आवश्यक अभिलेखहरु तोकिए बमोजिम सुरक्षित साथ राख्नु पर्नेछ ।

५२. विवरण उपलब्ध गराउनु पर्ने: (१) संस्थाले देहायका विवरणहरु सहितको प्रतिवेदन आ.व. समाप्त भएको तीन महिना भित्र दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

(क) कारोबारको चौमासिक र वार्षिक प्रतिवेदन तथा लेखापरीक्षण प्रतिवेदन ।

(ख) वार्षिक कार्यक्रम नीति तथा योजना,

(ग) खुद बचत सम्बन्धी नीति तथा योजना,

(घ) सञ्चालकको नाम तथा बाँकी कार्यवधिको सूची ,

(ङ) साधारणसभाको बैठक सम्बन्धी जानकारी,

(च) शेयर सदस्य संख्या र शेयर पूँजी,

(छ) सञ्चालक वा सदस्यले लिएको ऋण तिर्न बाँकी रहेको रकम,

(ज) दर्ता गर्ने अधिकारीले समय समयमा तोकि दिएको अन्य विवरण ।

परिच्छेद-१२ **लेखा र लेखापरीक्षण**

५३. कारोबारको लेखा : संस्थाको कारोबारको लेखा दोहरो लेखा प्रणालीमा आधारित र कारोबारको यथार्थ स्थिति स्पष्ट रूपमा देखिने गरी संघीय कानून बमोजिम रजिष्टरले लागु गरेको लेखामान (एकाउन्टिङ स्ट्याण्डर्ड) र यस ऐन बमोजिम पालना गर्नु पर्ने अन्य शर्त तथा व्यवस्था बमोजिम राख्नु पर्नेछ ।

५४. लेखा परीक्षण: (१) संस्थाले प्रत्येक आर्थिक वर्षको लेखा परीक्षण सो आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले तीन महिना भित्र प्रचलित कानून बमोजिम ईजाजतपत्र प्राप्त लेखा परीक्षकद्वारा गराउनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको अवधीभित्र कुनै संस्थाले लेखापरीक्षण नगराएको पाइएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो संस्थाको लेखा परीक्षण इजाजत प्राप्त लेखापरीक्षणबाट गराउन सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम लेखापरीक्षण गराउदाँ लेखा परीक्षकलाई दिनु पर्ने पारिश्रमिक लगायतको रकम सम्बन्धित संस्थाले व्यहोर्ने छैन ।

(४) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम लेखापरीक्षक गरेको लेखापरीक्षण प्रतिवेदन अनुमोदनको लागि साधारणसभा समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

(५) उपदफा ४ बमोजिम पेश भएको लेखापरीक्षण प्रतिवेदन साधारण सभाबाट अनुमोदनको लागि साधारण सभाबाट अनुमोदन नसकेमा पुन लेखापरीक्षणको लागि साधारणसभाले दफा ५५ को अधिनमा रही अर्को लेखा परीक्षक नियुक्ति गर्नेछ ।

५४. लेखा परीक्षकको नियुक्ति: (१) संस्थाको लेखा परीक्षण सम्बन्धी कार्य गर्न प्रचलित कानून बमोजिम ईजाजत पत्र प्राप्त लेखापरीक्षकहरु मध्येबाट साधारणसभाले एक जना लेखापरीक्षक नियुक्ति गरी पारिश्रमिक समेत तोक्नेछ ।

(२) उपदफा १ बमोजिम लेखापरीक्षक नियुक्त गर्दा एउटै व्यक्ति, फर्म वा कम्पनीलाई लगातार तीन आर्थिक वर्ष भन्दा बढी हुने गरी नियुक्त गर्न सकिनेछैन ।

५४. लेखा परीक्षकमा नियुक्त हुन सक्ने: (१) देहायका व्यक्ति लेखापरिक्षकमा नियुक्त हुने तथा नियुक्त भई सकेको भए सो पदमा बहाल रहन सक्नेछैन ।

(क) सहकारी संस्थाको सञ्चालक,

(ख) सम्बन्धित संस्थाको सदस्य,

(ग) सहकारी संस्थाको नियमित पारिश्रमिक पाउने गरी नियुक्त सल्लाहका वा कर्मचारी,

(घ) लेखा परीक्षण सम्बन्धि कसुरमा सजाय पाएको तीन वर्षको अवधी भुक्तान नभएको,

(ङ) दमासाहीमा परेको,

(च) भ्रष्टाचार, ठगी वा नैतिक पतन हुने अन्य फौजदारी कसुरमा सजाय पाएको पाँच वर्ष भुक्तान नभएको,

(छ) सम्बन्धित संस्था सँग स्वार्थ बाभिएको व्यक्ति ।

(२) लेखापरीक्षकले आफु नियुक्त हुन अघि उपदफा १ बमोजिम अयोग्य नभएको कुराको संस्था समक्ष सो घोषणा गर्नु पर्नेछ ।

(३) कुनै लेखापरीक्षक आफ्नो कार्यकाल सम्पाप्त नहुदै कुनै संस्थाको लेखापरीक्षण गर्न अयोग्य भएमा वा संस्थाको लेखा परीक्षकको पदमा कायम रहन नसक्ने स्थिति उत्पन्न भएमा निजले लेखापरीक्षण गर्नु पर्ने वा गरिरहेको तत्काल रोकी सो कुराको जानकारी लेखित रुपमा संस्थालाई दिनु पर्नेछ ।

(४) यस दफाको प्रतिकुल हुने गरी नियुक्त भएको लेखापरीक्षकले गरेको लेखापरीक्षण मान्य हुनेछैन ।

परिच्छेद-१३

छुट, सुविधा र सहूलियत

५७. छुट सुविधा र सहूलियत: (१) संस्थालाई प्राप्तहुने छुटसुविधा र सहूलियत संघीय कानून बमोजिम हुनेछ ।

(२) उपदफा १ मा उल्लेखित छुट सुविधा र सहूलियत बाहेक संस्थालाई प्राप्त हुने अन्य छुट सुविधा र सहूलियत तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-१४

ऋण असुली तथा बाँकी बक्यौता

५८. ऋण असुल गर्ने: (१) कुनै सदस्यले संस्था सँग गरेको ऋण सम्भौता वा शर्त कबुलियतको पालना नगरेमा लिखतको भाखाभिन्न ऋणको सावाँ, ब्याज र हर्जाना चुक्ता नगरेमा वा ऋण लिएको रकम सम्बन्धित काममा नलगाई हिनामिना गरेको देखिएमा त्यस्तो सदस्यले ऋण लिदा राखेको धितोलाई सम्बन्धित संस्थाले लिलाम विक्रि गरी वा अन्य कुनै व्यवस्था गरी आफ्नो साँवा, ब्याज र हर्जाना असुल उपर गर्न सक्नेछ । धितो सम्बन्धित संस्थाले सकारे पश्चात पनि ऋणले साँवा व्याज दुवै भुक्तानी गरी धितो वाफतको सम्पत्ति फिर्ता लिन चाहेमा फिर्ता गर्नु पर्नेछ ।

(२) कुनै सदस्यले संस्थामा राखेको धितो कुनै किसिमले कसैलाई हक छोडिदिएमा वा अन्य कुनै कारणबाट त्यस्तो धितोको मूल्य घट्न गएमा त्यस्तो ऋणीलाई निश्चित म्याद दिई थप धितो सुरक्षण राख्न लगाउन सकिन्छ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम ऋणीले थप धितो नराखेमा वा उपदफा (१) वा (२) बमोजिमको धितोबाट पनि साँवा, व्याज र हर्जाना हर्जानाको रकम असुल उपर हुन नसकेमा त्यस्तो ऋणीको हक लाग्ने अन्य जायजेथाबाट पनि साँवा, व्याज र हर्जाना असुल उपर गर्न सकिन्छ ।

(४) यस दफा बमोजिम साँवा, व्याज र हर्जाना असुल उपर गर्दा लागेको खर्चको रकम तथा असुल उपर भएको साँवा, व्याज र हर्जानाको रकम कट्टा गरी बाँकी रहन आएको रकम सम्बन्धित ऋणीलाई फिर्ता दिनु पर्नेछ ।

(५) यस दफा बमोजिम कुनै संस्थाले ऋणीको धितो वा अन्य जायजेथा लिलाम विक्रि गर्दा लिलाम सर्काने व्यक्तिको नाममा सो धितो वा जायजेथा प्रचलित कानून बमोजिम रजिष्ट्रेशन वा दाखिल खारेज गर्नको लागि सम्बन्धित कार्यालयमा लेखि पठाउनेछ, र सम्बन्धित कार्यालयले पनि सोही बमोजिम रजिष्ट्रेशन वा दाखिल खारेज गरी सोको जानकारी सम्बन्धित संस्थालाई दिनु पर्नेछ ।

(६) यस दफा बमोजिम धितो राखेको सम्पत्ति लिलाम विक्रि गर्दा कसैले सकार नगरेमा त्यस्तो सम्पत्ति सम्बन्धित संस्था आफैले सकार गर्न सक्नेछ ।

(७) उपदफा (६) बमोजिम आफैले सकार गरेमा त्यस्तो सम्पत्ति सम्बन्धित संस्थाको नाममा रजिष्ट्रेशन वा दाखिल खारेज गर्न सम्बन्धित कार्यालयमा लेखि पठाउनेछ, र त्यसरी लेखि आएमा सम्बन्धित कार्यालयले सोही बमोजिम रजिष्ट्रेशन वा दाखिल खारेज गरी दिनु पर्नेछ ।

५९. कालो सूची सम्बन्धी व्यवस्था: संस्थाबाट ऋण लिई रकमको अपचलन गर्ने वा तोकिएको समयवधि भित्र ऋणको साँवा व्याज फिर्ता नगर्ने व्यक्तिको नाम नामेशी सहित कालोसूची प्रकाशन सम्बन्धी व्यवस्था संघीय कानून बमोजिम हुनेछ ।

६०. कर्जा सूचना केन्द्र सम्बन्धी व्यवस्था: कर्जा सूचना केन्द्र सम्बन्धी व्यवस्था संघीय कानून बमोजिम हुनेछ ।

६१. बाँकी बक्यौता असूल उपर गर्ने: कसैले संस्थालाई तिर्नु बुझाउनु पर्ने रकम नतिरी बाँकी राखेमा त्यस्तो रकम र सोको व्याज समेत दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो व्यक्तिको जायजेथाबाट असूल उपर गरिलिन सक्नेछ ।

६२. रोक्का राख्न लेखि पठाउने: (१) संस्था वा दर्ता गर्ने अधिकारीले दफा ५८ र ६१ को प्रयोजको लागि कुनै व्यक्तिको खाता जायजेथाको स्वामित्व हस्तातरण, नामसारी वा विक्रि गर्न नपाउने गरी रोक्का राख्न सम्बन्धित निकायमा लेखि पठाउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम रोक्काको लागि लेखि आएमा सम्बन्धित निकायले प्रचलित कानून बमोजिम त्यस्तो व्यक्तिको खाता, जायजेथाको स्वामित्व हस्तातरण, नामसारी वा विक्रि गर्न नपाउने गरी रोक्का राख्न राखि दिनु पर्नेछ ।

६३. अग्राधिकार रहने: कुनै व्यक्तिले संस्थालाई तिर्नु पर्ने ऋण वा अन्य कुनै दायित्व नतिरेमा त्यस्तो व्यक्तिको खाता, जायजेथामा नेपाल सरकारको कुनै हक दावी भए त्यसको लागि रकम छुट्टाई बाँकी रहन आएको रकममा संस्थाको अग्राधिकार रहनेछ ।

६४. कार्यवाही गर्न बाधा नपर्ने:संस्थाले ऋण असुली गर्ने सम्बन्धमा कुनै व्यक्ति वा सहकारी संस्था उपर चलाएको कुनै कारवाहीका कारणबाट त्यस्तो व्यक्ति वा संस्था उपर यस ऐन तथा प्रचलित कानून बमोजिमको कुनै कसुरमा कारवाही चलाउन रोक लगाएको मानिने छैन ।

परिच्छेद-१५

एकीकरण, विघटन तथा दर्ता खारेज

६५. एकीकरण तथा विभाजन सम्बन्धी व्यवस्था: (१) यस ऐनको अधिनमा रही दुई वा दुई भन्दा बढी संस्थाहरु एक आपसमा गाभि एकीकरण गर्न वा एक संस्थालाई भौगोलिक कार्य क्षेत्रको आधारमा दुई वा दुईभन्दा बढी संस्थामा विभाजन गर्न सकिन्छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम एकीकरण वा विभाजन गर्दा सम्बन्धित स्थानको कुल कायम रहेका सदस्य संख्याको दुई तिहाइ बहुमतबाट निर्णय हुन पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम एकीकरण वा विभाजन गर्ने निर्णय गर्दा एकीकरण वा विभाजनका सर्त र कार्यवधि समेत खुलाउनु पर्नेछ ।

६६.विघटन दर्ता खारेज: (१) कुनै स्थानमा देहायको अथवा विद्यमान भएमा साधारणसभाको तत्काल कायम रहेका दुई तिहाइ बहुमत सदस्यको निर्णयबाट त्यस्तो संस्थाको विघटन गर्ने निर्णय गरी दर्ता खारेजीको स्वीकृतीका लागि समितिले दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष निवेदन दिन सक्नेछ ।

(क) विनियममा उल्लेखित उद्देश्य तथा कार्य हासिल गर्न सम्भव नभएमा

(ख) सदस्यको हित गर्न नसक्ने भएमा ।

(२) उपदफा १ बमोजिम प्राप्त निवेदनमा छानविन गर्दा त्यस्तो स्थानको विघटन गर्न उपयुक्त देखिएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो स्थानको दर्ता खारेज गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा २ मा जुनसुकै लेखिएको भएतापनि दर्ता गर्ने अधिकारीले देहायको अवस्थामा मात्र संस्थाको दर्ता खारेज गर्न सक्नेछ ।

(क) लगातार दुई वर्ष सम्म कुनै कारोबार नगरी निष्कृत रहेको पाइएमा

(ख) कुनै संस्थाले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावली विपरीतको कार्य बारम्बार गरेमा

(ग) विनियममा उल्लेखित उद्देश्य विपरीत कार्य गरेमा

(घ) सहकारी मूल्य, मान्यता र सिद्धान्त विपरीत कार्य गरेमा

(४) उपदफा २ वा ३ बमोजिम दर्ता खारेज गर्न अघि दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो संस्थालाई सुनुवाईको लागि पन्ध्र दिनको समय दिनु पर्नेछ ।

(५) उपदफा २ वा ३ बमोजिम संस्थाको दर्ता खारेज भएमा त्यस्तो संस्था विघटन भएको मानिनेछ ।

(६) उपदफा २ वा ३ बमोजिम संस्थाको दर्ता खारेज भएमा त्यस्तो संस्थाको दर्ता प्रमाणपत्र स्वतः रद्द भएको मानिनेछ ।

६७. लिक्विडेटको नियुक्ति: (१) दफा ६६ बमोजिम कुनै संस्थाको दर्ता खारेज भएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले लिक्विडेटर नियुक्त गर्नेछ ।

(२) उपदफामा १ मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि संघीय कानूनमा तोकिएको सिमा सम्मको सम्पत्ति भएको संस्थाको हकमादर्ता गर्ने अधिकारीले कुनै अधिकृत स्तरका कर्मचारीलाई लिक्विडेटर नियुक्ति गर्न सक्नेछ ।

६८. लिक्विडेसन पछिको सम्पत्तिको उपयोग:कुनै संस्थाको लिक्विडेसन पश्चात सबै दायित्व भुक्तान गरी बाँकी रहन गएको सम्पत्तिको उपयोग संघीय कानूनमा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-१६

दर्ता गर्ने अधिकारी

६९. दर्ता गर्ने अधिकारी: (१) यस ऐन अन्तर्गत दर्ता गर्ने अधिकारीले गर्नु पर्ने कार्यहरु पञ्चेश्वर गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले गर्नेछ ।

(२) उपदफा १ बमोजिम दर्ता गर्ने अधिकारीले यस ऐन बमोजिम आफुमा रहेमो कुनै वा सम्पूर्ण अधिकार आफु मातहतको अधिकृत स्तरको कर्मचारीलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

७०. काम, कर्तव्य र अधिकार: यस ऐनमा अन्यत्र उल्लेखित काम कर्तव्य तथा अधिकारको अतिरिक्त दर्ता गर्ने अधिकारीको काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-१७

निरीक्षण तथा अनुगमन

७१. निरीक्षण तथा अभिलेख जाच गर्ने: (१) दर्ता गर्ने अधिकारीले संस्थाको जुनसुकै बखत निरीक्षण तथा अभिलेख परीक्षण गर्न गराउन सक्नेछ ।

(२) नेपाल राष्ट्र बैंकले जुनसुकै बखत तोकिएको भन्दा बढी आर्थिक कारोबार गर्ने संस्थाको हिसाब किताब वा वित्तीय कारोबारको निरीक्षण वा जाच गर्न गराउन सक्नेछ ।

(३) उपदफा २ को परियोजनाको लागि नेपाल राष्ट्र बैंकले आफ्ना कुनै अधिकारी वा विशेषज्ञ खाटाई आवश्यक विवरण वा सूचनाहरु संस्थाबाट भिकाई निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण गर्न सक्नेछ ।

(४) उपदफा १ वा २ बमोजिम निरीक्षण वा हिसाब जाच गर्दा दर्ता गर्ने अधिकारी वा नेपाल राष्ट्र बैंकको अधिकार प्राप्त अधिकृतले माग गरेको जानकारी सम्बन्धित संस्थाले उपलब्ध गराउन पर्नेछ ।

(५) उपदफा १ वा २ बमोजिम निरीक्षण वा हिसाब जाच गर्दा कुनै संस्थाको काम कारवाही यो ऐन यस अन्तर्गत बनेको नियम निर्देशिका मापदण्ड वा कार्यविधी बमोजिम भएको नपाइएमा दर्ता गर्ने अधिकारी वा नेपाल राष्ट्र बैंकले सम्बन्धित संस्थालाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ र त्यस्तो निर्देशनको पालना गर्न त्यस्तो संस्थाको कर्तव्य हुनेछ ।

(६) नेपाल राष्ट्र बैंकले यस दफा बमोजिम संस्थाको निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण गर्दा नेपाल राष्ट्र बैंकले प्रचलित कानून बमोजिम अधिकार प्रयोग गर्न सक्नेछ ।

(७) यस दफा बमोजिम संस्थाको निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण गर्दा प्राप्त हुन आएको जानकारी नेपाल राष्ट्र बैंकले पञ्चेश्वर गाउँकार्यपालिकालाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

७२. छानविन गर्न सक्ने: (१) कुनै संस्थाको व्यवसायिक कारोबार सन्तोषजनक नभएको सदस्यको हित विपरीत काम भएको वा सो संस्थाको उद्देश्य विपरीत कार्य गरेको भनि त्यस्तो संस्थाको कम्तिमा बीस प्रतिशत सदस्यले छानविनको लागि निवेदन दिएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो संस्थाको छानविन गर्न गराउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा १ बमोजिम छानविन गर्दा माग गरेको विवरण वा कागजात उपलब्ध गराई सहयोग गर्नु सम्बन्धित समितिको कर्तव्य हुनेछ ।

(३) उपदफा १ वा २ बमोजिम गरिएको छानविनको जानकारी सम्बन्धित संस्थालाई लिखित रुपमा दिनु पर्नेछ ।

७३. बचत तथा ऋणको कारोबार गर्ने संस्थाको निरीक्षण तथा अनुगमन सम्बन्धित विषेश व्यवस्था: (१) बचत तथा ऋणको मुख्य कारोबार गर्ने संस्थाले तोकिए बमोजिम अनुगमन प्रणाली अवलम्बन गर्नु पर्नेछ ।

(२) दर्ता गर्ने अधिकारीले बचत तथा ऋणको कारोबार गर्ने संस्थाको तोकिए बमोजिमको अनुगमन प्रणालीमा आधारित भई निरीक्षण तथा अनुगमन गर्नेछ ।

(३) उपदफा २ बमोजिम संस्थाको निरीक्षण तथा अनुगमन दर्ता गर्ने अधिकारीले आवश्यकता अनुसार नेपाल राष्ट्र बैंक लगाएतका अन्य निकायको सहयोग लिन सक्नेछ ।

७४. वार्षिक प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्ने : दर्ता गर्ने अधिकारीले आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले तीन महिना भित्र संस्थाले निरीक्षण सम्बन्धी वार्षिक प्रतिवेदन गाउँकार्यपालिका समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा १ बमोजिमको प्रतिवेदनमा देहायका विवरणहरू खुलाउनु पर्नेछ ।

(क) सञ्चालनमा रहेका संस्थाको विवरण,

(ख) अनुगमन गरिएका संस्थाको संख्या तथा आर्थिक कारोबारको विवरण

(ग) संस्थामा सहकारी सिद्धान्त र यो ऐन यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम विनियम तथा आन्तरिक कार्यविधिको पालनाको अवस्था ,

(घ) संस्थाको सदस्यले प्राप्त गरेको सेवा सुविधाको अवस्था

(ङ) संस्थाको क्रियाकलापमा सदस्यको सहभागिताको स्तर अनुपात

(च) संस्थालाई गाउँपालिकाबाट प्रदान गरिएको वित्तिय अनुदान तथा छुट सुविधाको सदुपयोगिताको अवस्था

(छ) संस्थाको आर्थिक क्रियाकलाप तथा वित्तिय अवस्था सम्बन्धी तोकिए बमोजिमका विवरण,

(ज) संस्थामा आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको अवस्था,

(झ) संस्थामा शुसासन तथा जिम्मेवारीको अवस्था ,

(ञ) संस्थामा रहेका कोषको विवरण,

(ट) संरक्षित पूँजी फिर्ता कोष विवरणको अवस्था

(ठ) सहकारीको नीति निर्माणमा सहयोग पुग्ने आवश्यक कुराहरू,

(ड) सहकारी संस्थाको दर्ता, खारेजी तथा विघटन सम्बन्धी विवरण

(ढ) संस्थाले सञ्चालन गरेको दफा १२ बमोजिमको कारोबार व्यवसाय उद्योग वा प्रयोजनाको विवरण

(ण) तोकिए बमोजिमका अन्य विवरण ।

७५. आपसी सुरक्षण सेवा सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्था : (१) संस्थाले सघीय कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम आफ्ना सदस्यहरूको वालीनाली वा वस्तुभावमा भएको क्षतीको अंशपूर्ति गर्ने गरी आपसी सुरक्षण सेवा सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।

७६. स्थिरीकरण कोष सम्बन्धीको व्यवस्था: (१) बचत तथा ऋण विषयगत संस्थाहरू सम्भावित जोखिमबाट संरक्षणका लागि सघीय कानूनमा व्यवस्था भएबमोजिम खाडा हुने स्थिरीकरण कोषमा सहभागि हुन सक्नेछ ।

परिच्छेद-१८

समस्याग्रस्त संस्थाको व्यवस्थापन

७७. संस्था समस्याग्रस्त भएको घोषणा गर्न सकिने: (१) यस ऐन बमोजिम गरिएको निरीक्षण वा हिसाब जाँचबाट कुनै संस्थामा देहायको अवस्थामा विद्यमान रहेको देखिएमा कार्यपालिकाले त्यस्तो संस्थालाई समस्याग्रस्त संस्थाको रूपमा घोषणा गर्न सक्नेछ ।

(क) सदस्यको हित विपरीत हुने गरी कुनै कार्य गरेको

(ख) संस्थाले पूरा गर्नुपर्ने वित्तिय दायित्व पूरा नगरेको वा भुक्तानी गर्नु पर्ने दायित्व भुक्तानी गर्न नसकेको वा भुक्तानी गर्न नसक्ने अवस्था नभएको ।

(ग) सदस्यहरूको बचत निर्धारित शर्त बमोजिम फिर्ता गर्ने नसकेको ।

(घ) यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम तथा विनियम विपरीत हुने गरी संस्था सञ्चालन भएको ।

(ङ) संस्था दामासाहीमा पर्न सक्ने अवस्थामा भएको वा लल्लेखनीय रूपमा गम्भीर आर्थिक कठिनाई भोगिरहेको

(च) कुनै सस्था सदस्यको बचत रकम फिर्ता गर्नु पर्ने अवधीमा फिर्ता नगरेको भनी त्यस्तो संस्थाका कर्मिमा बीस प्रतिशत वा बीस जना मध्ये जुन कम हुन्छ सो बराबरका सदस्यहरूले दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष निवेदन दिएकोमा छानविन गर्दा खण्ड क देखि ड सम्मको कुनै अवस्था विद्यमान भएको देखिएको ।

(२) उपदफा १ मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि प्रचलित कानून बमोजिम गठन गरेको, आयोगले कुनै संस्थालाई समस्याग्रस्त संस्था घोषणा गर्न सिफारिस गरेमा वा समस्याग्रस्त भनि पहिचान गरेकोमा वा त्यस्तो आयोगमा परेको उजुरी संख्या औचित्य समेतको आधारमा कार्यपालिकाको त्यस्तो संस्थालाई समस्याग्रस्त संस्था घोषण गर्न सक्नेछ ।

७८. व्यवस्थापन समितिको गठन: (१) दफा ७७ बमोजिम समस्याग्रस्त संस्थाघोषणा भएकोमा त्यस्तो संस्थाको सम्पत्ति व्यवस्थापन तथा दायित्व भूक्तानी सम्बन्धि कार्यका लागि व्यवस्थापन समितिको गठन गर्न दर्ता गर्ने अधिकारीले कार्यपालिकाका समक्ष सिफारिस गर्नेछ ।

(२) उपदफा १ बमोजिम सिफारिस भई आएमा कार्यपालिकाले तोकिए बमोजिम व्यवस्थापन गर्न समितिको गठन गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा २ बमोजिम गठित व्यवस्थापन समितिको काम कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-१९ कसुर दण्ड जरिवना तथा पुनरावेदन

७९. कसुर गरेको मानिने : कसैले देहायको कुनै कार्य गरेमा यस ऐन अन्तर्गतको कसुर गरेको मानिनेछ ।

(क) दर्ता नगरि वा खारेज भएको संस्था सञ्चालन गरेमा वा कुनै व्यक्ति फर्म वा कम्पनीले आफ्नो नाममा सहकारी शब्द वा सो शब्दको अग्रेजी रूपान्तरण राखेको कुनै कारोबार व्यवसाय सेवा प्रवाह वा अन्य कुनै कार्य गरेमा

(ख) सदस्यको बचत यस ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम विनियम बमोजिम बाहेक अन्य कुनै पनि प्रयोजनको लागि प्रयोग गरेमा ।

(ग) तोकिएको भन्दा बढी रकम ऋण प्रदान गर्दा जमानत वा सुरक्षण ऋण प्रदान नगरेमा

(घ) समितिको सदस्य व्यवस्थापन वा कर्मचारीले संस्थाको सम्पत्ति बचत वा शेयर रकम हिनामिना गरेमा

(ङ) ऋण असुल हुन नसक्ने गरी समितिका कुनै सदस्य निजको नातेदार वा अन्य व्यक्ति वा कर्मचारीलाई ऋण दिई रकम हिनामिना गरेमा ।

(च) समितिका कुनै सदस्यले एकलै वा अन्य सदस्यको मिलेमत्तोमा सदस्यको शेयर वा बचत रकम आफुखुशी परिचालनगरि संस्थालाई हानिनोक्सानी पुर्याएमा ।

(छ) भ्रुठा वा गलत विवरण पेश गरी कर्जा लिएमा राखेको धितो कच्चा भएमा वा ऋण हिनामिना गरेमा

(ज) संस्थाले यस ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियम विनियम विपरीत लगानी गरेमा वा लगानी गर्ने उद्देश्यले रकम उठाएमा ।

(झ) कृत्रिम व्यवसाय खडा गरी वा गराई ऋण लिएमा वा दिएमा

(ञ) धितोको अस्वभाविक रूपमा बढी मूल्याङ्कन गरी ऋण लिएमा वा दिएमा

(ट) भ्रुडा विवरणको आधारमा परियोजनाको लागत अस्वभाविक रूपमा बढाई बढी ऋण लिएमा वा दिएमा

(ठ) कुनै व्यक्ति वा संस्थालाई एक पटक दिईसकेको सुरक्षण रीतपूर्वक फुकुवा नभई वा सो सुरक्षणले खामेको मूल्यभन्दा बढी हुनेगरी सोही सुरक्षण अन्य संस्थामा राखी पुनःऋण लिए वा दिएमा ।

(ड) संस्थाबाट जुन प्रयोजनको लागि ऋण सुविधा लिएको हो सोही प्रयोजनमा नलगाई अन्यत्र प्रयोग गरे वा गराएमा

(ढ) संस्थाको कुनै कागजात वा खातामा लेखिएको कुनै कुरा कुनै तरिकाले हटाए वा उडाइ अर्कै अर्थ निस्कने व्यहोरा पारी मिलाई लेख्ने वा अर्को भिन्नै श्रेष्ठा राख्ने जस्ताकाम गरेबाट आफुलाई वा अरु कसैलाई फाईदा वा हानि नोक्सानी गर्ने उद्देश्यले कीर्त गर्न वा अर्को गर्ने वा अर्कोको हानिनोक्सानी गर्ने

उद्देश्यले नगरे वा नभएको भुट्टा गरे वा भएको हो भनि वा मिति अंक वा व्यवहार फरक पारी सही छाप गरी गराइ काजजात बनाई वा बनाउन लगाई जालसाजी गरे गराएमा ।

(ण) ऋणको धितो स्वरुप राखिने चलअचल सम्पत्ति लिलाम विक्रि वा अन्य परियोजनको लागि मूल्याङ्कन गर्दा मूल्याङ्कन कर्ताले बढी कम वा गलत मूल्याङ्कन गरी संस्थालाई हानीनोक्सानी पुर्याउने गर्ने गराएमा ,

(त) संस्थालाई हानीनोक्सानी पुर्याउने उद्देश्यले कुनै काम गराउन वा नगराउन मोलाहिजा गर्न वा गराउन, कुनै किसिमको रकम लिन वा दिन बिना मूल्य वा कम मूल्यमा कुनै माल बस्तु वा सेवा लिन वा दिन दान दायित्व उपहार वा चन्दा लिन वा दिन गलत लिखत तयार गर्न वा गराउन । अनुवाद गर्न वा गराउन वा गैरकानूनी लाभ वा पुर्याउन बदनीयतले कुनै कार्य गरे वा गराएमा ।

(थ) कुनै संस्था वा सोको सदस्य वा बचतकर्ता वा ती मध्ये कसैलाई हानीनोक्सानी पुग्ने गरी लेखा परीक्षण गरे गराएमा वा लेखा परीक्षण गरेको भुट्टो प्रतिवेदन तयार पारेमा वा पार्न लगाएमा ।

८०. सजाय: (१) कसैले दफा ७९ को कसुर गरेमा देहायबमोजिको सजाय हुनेछ ।

(क) खण्ड (क)(ग) ड र थ को कसुरमा एक वर्ष सम्म कैद र एक लाख रुपैयाँ सम्म जरिवना ।

(ख) खण्ड (ठ) को कसुरमा दुई वर्ष सम्म कैद र दुई लाख रुपैयाँ सम्म जरिवना ।

(ग) खण्ड ख को कसुरमा विगो बारवारको रकम जरिवना गरी तीन वर्ष सम्मको कैद ,

(घ) खण्ड घ, ङ, च छ, ज, भ, ञ, ट, ण र त को कसुरमा विगो भराई विगो बमोजिम जरिवना गरी देहाय बमोजिमको कैद हुनेछ ।

(१) एक लाख रुपैयाँ सम्म विगो भए एक वर्ष सम्मको कैद ।

(२) दश लाख रुपैयाँ भन्दा बढी पचास लाख रुपैयाँ सम्म विगो भए दुई वर्ष देखि तीन वर्ष सम्म कैद ।

(३) पचास लाख रुपैयाँ भन्दा बढी करोड रुपैयाँ सम्म विगो भए तीन वर्ष देखि चार वर्ष सम्म कैद ।

(४) एक करोड रुपैयाँ भन्दा बढी दश करोड रुपैयाँ सम्म विगो भए चार वर्ष देखि छ वर्ष सम्म कैद ।

(५) दश करोड रुपैयाँ भन्दा बढी एक अरब रुपैयाँ सम्म विगो भए छ वर्ष देखि आठ वर्ष सम्म कैद ।

(६) एक अरब रुपैयाँ भन्दा बढी जतिसुकै रुपैयाँ विगो भए पनि आठ वर्ष देखि दश वर्ष सम्म कैद ।

(७) खण्ड ढ को कसुरमा दश वर्ष सम्मको कैद ।

(२) दफा ७९ को कसुर गर्न उद्योग गर्ने वा त्यस्तो कसुर मद्दत पुर्याउने व्यक्तिलाई मुख्य कसुर द्वारलाई हुने सजाएको आधा सजाय हुनेछ ।

(३) उपदफा ७९ को कसुर गर्न वा त्यस्तो कसुर मद्दत पुर्याउन कुनै निकाय संस्था भए त्यस्तो निकाय संस्थाको प्रमुख कार्यकारी वा पदाधिकारी वा कार्यकारी हैसियतमा कार्य सम्पादन गर्ने व्यक्तिलाई यस ऐन बमोजिम हुने सजाय हुनेछ ।

८१. जरिवना हुने:(१) दफा ८७ बमोजिम कसैको उजुरी परि वा संस्थाको निरीक्षण अनुगमन वा हिसाब किताबको जाँच गर्दा अन्य कुनै व्यवहारबाट कसैले देहायको कुनै कार्य गरेको पाइएमा दर्ता गर्न अधिकारीले त्यस्तो कार्यको प्रकृती र **गाम्भीर्यको**अधारमा त्यस्तो कार्य गर्ने व्यक्तिलाई पाँच लाख रुपैया सम्म जरिवना गर्नेछ ।

(क) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियम विपरीत सदस्य सँग ब्याज लिएमा ।

(ख) संस्थाले प्रदान गर्ने बचत र ऋणको ब्याज दर बीचको अन्तर ६ प्रतिशत भन्दा बढी कायम गरेमा ।

(ग) संस्थाले प्रदान गरेको ऋणमा लाग्ने ब्याजलाई मूल कर्जामा पूजिकृत गरि सोको आधारमा ब्याज लगाएमा ।

(घ) कुनै सदस्यलाई आफ्नो पूजी कोषको तोकिए बमोजिम प्रतिशत भन्दा बढी हुने गरी ऋण प्रदान गरेमा ।

(ङ) संस्था दर्ता गर्दाका बखतका सदस्य बाहेक अन्य सदस्यलाई सदस्यता प्राप्त गरेको तीन महिना अवधी व्यत्ति नभई ऋण लगानी गरेमा ।

(च) प्राथमिक पुजीकोषको दश गुना भन्दा बढी हुने गरी बचत संकलन गरेमा

- (छ) शेयर पुजीको पन्ध्र प्रतिशत भन्दा बढी शेयर लाभशं वितरण गरेमा
 (ज) संस्थाले आफ्नो कार्यक्षेत्र कारोबार क्षेत्र बाहिर गई कारोबार गरेमा वा गैर सदस्य सँग कारोबार गरेमा
 (झ) संस्थाले यो ऐन विपरीत कृत्रिम व्यक्तिलाई आफ्नो सदस्यता दिएका

- (२) उपदफा (१) मा लेखिएको व्यवहारबाट कसैले देहायको कुनै कार्य गरेको दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो कार्यको प्रकृति र गाम्भीर्यको आधारमा त्यस्तो कार्य गर्ने व्यक्तिलाई तीन लाख रुपया सम्म जरिवना गर्न सक्नेछ ।
 (क) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम दिएको कुनै निर्देशन वा तोकिएको मापदण्डको पालना नगरेमा
 (ख) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम दिनु पर्ने कुनै विवरण कागजात प्रतिवेदन सूचना वा जानकारी नदिएमा
 (ग) यो ऐन बमोजिम निर्वाचन नगरी समिति तथा लेखा सुपरीवेक्षण समितिका पदाधिकारीहरुआफु खुशी परिवर्तन गरेमा
 (घ) कुनै संस्थाले दफा ६ को उपदफा ४ बमोजिमको तोकेको शर्त पालना नगरेमा
 (ङ) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम विपरीत अन्य कार्य गरेमा
 (३) उपदफा १ वा २ बमोजिमको जरिवना गर्नु अधि दर्ता गर्ने अधिकारीले सम्बन्धित व्यक्ति वा संस्थालाई सफाई पेश गर्न कम्तीमा पन्ध्र दिनको समयावधि दिनु पर्नेछ ।

८२. रोक्का राख्ने : (१) दर्ता गर्ने अधिकारीले सम्बन्धित संस्थालाई दफा ८१ बमोजिम जरिवना गर्नका अतिरिक्त तीन महिना सम्म त्यस्तो संस्थाको कारोबार सम्पत्ति तथा बैंक खाता रोक्का राख्ने तथा सम्पत्ति रोक्का राख्न सम्बन्धित निकायलाई सिफारिस गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा १ बमोजिमको सिफारिस प्राप्त भएका त्यस्तो संस्थाको कारोबार सम्पत्ति वा बैंक खाता रोक्का राखि सो को जानकारी दर्ता गर्ने अधिकारीलाई दिनु पर्नेछ ।

८३. दोब्बर जरिवना हुने : (१) दफा ८१ बमोजिम जरिवना भएको व्यक्ति वा संस्थाले पुनः सोही कसुर गरेमा त्यस्तो व्यक्ति वा संस्थालाई दर्ता गर्ने अधिकारीले दास्रो पटक देखि प्रत्येक पटकको लागि दोब्बर जरिवना गर्नेछ ।

८४. अनुसन्धानको लागि लेखि पठाउन सक्ने : दर्ता गर्ने अधिकारी वा नेपाल राष्ट्र बैंकले यस ऐन बमोजिम आफ्नो काम कर्तव्य र अधिकारीको पालना गर्दा कसैले दफा ७९ बमोजिमको कसुर गरेको थाहा पाएमा त्यस्तो कसुरका सम्बन्धमा यस ऐन बमोजिम अनुसन्धान गर्नको लागि सम्बन्धित निकायमा लेखि पठाउन सक्नेछ ।

८५. मुद्दा सम्बन्धी व्यवस्था : दफा ८० बमोजिम सजाय हुने कसुरको मुद्दा सम्बन्धी व्यवस्था संघीय कानून बमोजिम हुनेछ ।

८६. मुद्दा हेर्ने अधिकारी: दफा ८० बमोजिमको सजाय हुने कसुर सम्बन्धी मुद्दाको कारवाही र किनारा जिल्ला आदालतबाट हुनेछ ।

८७. उजुरी दिने हद म्याद: (१) कसैले दफा ८० बमोजिमको सजाय हुने कसुर गरेको वा गर्न लागेको थाहा पाउने व्यक्तिले त्यसरी थाहा पाएको मितिले नब्बे दिन भित्र दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष उजुरी दिनु पर्नेछ ।

(२) कसैले दफा ८० बमोजिम जरिवना हुने कार्य गरेको थाहा पाउने व्यक्तिले त्यसरी थाहा पाएको मितिले नब्बे दिन भित्र दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष उजुरी दिन पर्नेछ ।

८८. पुनरावेदन गर्न सक्ने: (१) दफा ६ बमोजिम संस्था दर्ता गर्न अस्वीकर गरेको वा दफा ८८ बमोजिम संस्था दर्ता खारेज ल गरेकोमा चित्त नबुन्नेले सो निर्णयको जानकारी पाएको मितिले ३५ दिन भित्र दर्ता गर्ने अधिकारीको निर्णय उपर कार्यपालिका समक्ष पुनरावेदन गर्न सक्नेछ ।

(२) दफा ८० बमोजिमको जरिवनामा चित्त नबुन्नेले व्यक्तिले त्यस्तो निर्णयको जानकारी पाएको मितिले पैतीस दिन भित्र देहाय बमोजिम पुनरावेदन गर्न सक्नेछ ।

- (क) दर्ता गर्ने अधिकारी र कार्यपालिकाले गरेको निर्णय उपर सम्बन्धित जिल्ला आदालतमा ,
(ख) नेपाल राष्ट्र बैकले गरेको निर्णय उपर सम्बन्धित उच्च अदालतमा ।

८९. असुल उपर गरिने : यस परिच्छेद बमोजिम कुनै व्यक्तिले तिर्न पर्ने जरिवना वा कुनै रकम नतिरी बाँकी रहेकोमा त्यस्तो जरिवना वा रकम निजबाट सरकारी बाँकी सरह असुल उपर गरिनेछ ।

परिच्छेद २० विविध

९०. मताधिकारको प्रयोग : कुनै सदस्यले संस्थाको जतिसुकै शेयर खरिद गरेको भएतापनि सम्बन्धित संस्थाको कार्य सञ्चालनमा एक सदस्य एक मतको आधारमा आफ्नो मताधिकारको प्रयोग गर्न सक्नेछ ।

९१. सामाजिक परीक्षण गराउन सक्ने: (१) संस्थाले विनियममा उल्लिखित उद्देश्य प्राप्त गर्नका लागि समितिबाट भएका निर्णय र कार्य सदस्यहरूले प्राप्त गरेका सेवा र सन्तुष्टिको स्तर सेवा प्राप्तबाट सदस्यहरूको जीवनस्तरमा आएको आर्थिक सामाजिक,सास्कृतिक तथा वतावरणीय पक्षमा सकारात्मक परिवर्तन लगायतका विषयमा सामाजिक परीक्षण गराउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा १ बमोजिम भएको सामाजिक परीक्षणको प्रतिवेदन छलफलको लागि समितिले साधारण सभा समक्ष पेश गर्नेछ ।

(३) उपदफा २ बमोजिम पेश भएको सामाजिक परीक्षण प्रतिवेदन छलफल गरी साधारण सभाले आवश्यकता अनुसार समितिलाई निर्देशन दिन सक्नेछ ।

(४) यस दफा बमोजिमकोसामाजिक परीक्षण प्रतिवेदनको एक प्रति सम्बन्धित संस्थाले दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

९२. सहकारीशिक्षा : सहकारी क्षेत्रको प्रवर्धनको लागि विद्यालय तहको पाठ्यक्रममा आधारभूत सहकारी सम्बन्धि विषय बस्तुलाईसमावेश गर्न सकिनेछ ।

९३.आर्थिक सहयोग गर्न नहुने : संस्थाको रकमबाट समितिको निर्णय बमोजिम सदस्यहरूले आर्थिक सहयोग लिन सक्ने छैन ।

तर सामाजिक कार्यको लागि गैर सदस्य व्यक्ति वा संस्थाहरूलाई समेत आर्थिक सहयोग गर्न बाधा पर्ने छैन ।

स्पष्टिकरण: यस दफाको प्रयोजनको लागि सामाजिक कार्य भन्नाले शिक्षा स्वास्थ्य वातावरण संरक्षण मानवीय सहायता सहकारिता प्रवर्द्धन कार्यलाई जनाउछ ।

९४. अन्तरसहकारी कारोबार गर्न सक्ने : संस्थाहरूले तोकिए बमोजिम एक आपसमा अन्तर सहकारी कारोबार गर्न सक्नेछैन ।

९५. ठेक्का पट्टा दिन नहुने : संस्थाले आफ्नो समितिको कुनै सञ्चालक वा लेखा सुपरीवेक्षण समितिको संयोजक वा सदस्य वा आफ्नो कर्मचारीलाई ठेक्कापट्टा दिन हुदैन ।

९६. सरकारी बाँकी सरह असुल उपर हुने कुनै संस्थाले प्राप्त गरेको अनुदान वा कुनै सेवा सुविधा दुरुपयोग गरेको पाइएमा प्रचलित कानून बमोजिम सरकारी बाँकी सरह असुल उपर गरिनेछ ।

९७. कम्पनी सम्बन्धी प्रचलित ऐन लागु नहुने: यस ऐन अन्तर्गत दर्ता भएको संस्थाको हकमा कम्पनी सम्बन्धी प्रचलित ऐन लागु हुने छैन ।

९८. प्रचलित कानून बमोजिम कारवाही गर्न बाधा नपर्ने : यस ऐनमा लेखिएको कुनै कुराले कुनै व्यक्ति उपर प्रचलित कानून बमोजिम अदालतमा मुद्दा चलाउन बाधा पुर्याएको मानिने छैन ।

९९. सम्पत्ति शुद्धिकरण निवारण सम्बन्धी कानूनी व्यवस्थाको पालना गर्नु पर्ने: संस्थाले सम्पत्ति शुद्धिकरण निवारण सम्बन्धी संघीय/प्रदेश कानूनमा भएका व्यवस्थाका साथै तत् सम्बन्धमा मन्त्रालयले जारी गरेको मापदण्ड र नेपाल राष्ट्र बैंकको वित्तिय जानकारी एकाइबाट जारी भएका निर्देशिकाहरूको पालना गर्नु पर्नेछ ।

१००. नियम बनाउने अधिकार : यस ऐनको कार्यान्वयनको लागि कार्यपालिकाले आवश्यक नियम बनाउन सक्नेछ ।

१०१. मापदण्ड निर्देशिका वा कार्यविधि बनाई लागु गर्न सक्ने: (१) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको अधीनमा रही संस्थाको दर्ता सञ्चालन, निरीक्षण तथा अनुगमन लगाएतका काम कारवाहीलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्न कार्यपालिकाले आवश्यकता अनुसार मापदण्ड, निर्देशिका वा कार्यविधि बनाई लागु गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा १ बमाजिमको मापदण्ड बनाउदा आवश्यकता अनुसार रजिष्ट्रार, नेपाल राष्ट्र बैंक मन्त्रालय र सम्बन्धित अन्य निकायको परामर्श लिन सकिनेछ ।

आज्ञाले
कमलापति भट्ट
प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत